

НИКОЛАИ РАЙНОВЪ

ВЕЛИКИЯТЪ ЦАРЬ

СИМЕОНЪ ВЕЛИКИ И НЕГОВОТО ДЪЛО

265/ 2526
1929



КООП. КНИГОИЗДАТЕЛСТВО „АКАЦИЯ“
СОФИЯ — 1929

ВЕЛИКИЯТЪ ЦАРЬ

СИМЕОНЪ И БЪЛГАРИЯ

Когато слушаме за царь Симеона или четемъ за него, въ ума ни звучатъ думитѣ „златенъ вѣкъ“ и ние си представяме България — обгърнала цѣлия Балкански полуостровъ, щастлива, богата и силна, народа ѝ — честитъ, имотенъ и доволенъ, а царя ѝ — непобедимъ, най-мощенъ отъ всички тогавашни царе, великодушенъ и благороденъ. Това е до нѣкжде вѣрно. Ала не било тѣкмо тѣй. Симеонъ билъ побеждаванъ — и то не веднажъ. Народътъ не живѣлъ все честити дни. Той не билъ дори и винаги доволенъ отъ своя силенъ царь. Великиятъ владѣтель на българитѣ обичалъ земята и народа си, но блѣнътъ му да стане императоръ на Византия му вземалъ ума, та понѣкога забравялъ, кое е добро за народа и кое — не е.

ЗЛАТНИЯТЪ ВѢКЪ

При все това, Симеонъ билъ великъ царь: по-великъ отъ него България не е имала. И неговото време било за българитѣ наистина златенъ вѣкъ. Недостатъцитѣ на царь Симеона, ако ги разберемъ, не ще го умалятъ за нашата почить Гордиятъ и честолюбивъ властникъ ималъ воля и замисли не за онова време. България била тѣсна за неговитѣ обширни

кроежи. Затова се борилъ — да разтегне колкото се може по-вече границитѣ ѝ. Той билъ и по-силенъ, и по-уменъ, и по-даровитъ като царъ отъ всички тогавашни царе, най-вече отъ византийскитѣ императори, които се качвали единъ следъ другъ на престола — да дѣлятъ бранно поле и слава съ великия Симеонъ. Затова въ душата му живѣела вѣрата, че самъ Богъ му е отредилъ византийския престолъ, защото нѣмало по-достоенъ отъ него. Но той билъ и въ България едничкъ, а такава работа искала много воли, много ржце, много глави и много злато.

СИМЕОНЪ — ИНОКЪ

Симеонъ се родилъ въ 864 или 865 год. Когато миналъ тринадесетата си година, баща му, князь Борисъ, го изпратилъ въ Цариградъ при учения патриархъ Фотий — да се изучи както е редно на князь христианинъ; той мислѣлъ, споредъ нѣкои учени, да го направи български патриархъ. Фотий го настанилъ въ прочутото Магнавърско училище при двореца, дете преди това се училъ св. Кирилъ, Методиевиятъ братъ. Тамъ видни гърци преподавали красноречие, философия, астрономия, геометрия, книжнина и гръцки езикъ. Симеонъ се показалъ толкова ревностенъ и даровитъ въ наукитѣ, че учителитѣ и съученицитѣ му го наричали полугръкъ. Като свършилъ училището, момъкътъ — по желание на баща си — станалъ инокъ.

На двадесетъ и двегодишна възраст Борисъ го извикалъ въ България. Край Преславъ имало обителъ, кждето ученици на св. Мето-

дия, начело на св. Наума, превеждали на славянски свещеното писание и разни богослужбени книги. Самъ князь Борисъ отивалъ често тамъ — да следи работата, която му била много присърдце. Той билъ жéленъ — часъ по-скоро да се смѣни гръцкиятъ езикъ въ църква и държава съ славянски, а вмѣсто владици гърци да се настанятъ българи. Симеонъ заживѣлъ въ Преславската обитель и — като знаелъ отлично гръцки — спомогналъ много за превода на книгитѣ. Скоро и баща му снелъ короната, отстѣпилъ престола на сина си Владимира и се поиночилъ.

Симеоновиятъ братъ не управлявалъ дълго. Поради вѣроотстѣпничество баща му го свалилъ отъ престола, свикалъ въ 893 год. народенъ съборъ, освободилъ Симеона отъ иноческия санъ и го прогласилъ предъ всички за български князь.

СИМЕОНЪ КНЯЗЪ

Отъ тогава столица на България станалъ Преславъ, вмѣсто Плиска, напоена съ езически духъ. На Бориса се искало — новиятъ князь да бжде далекъ отъ старото: отъ болгаритѣ кореняци, чеда и привърженци на българското езичество, отъ коравитѣ имъ нрави и отъ омразата имъ къмъ всичко християнско. По неговъ съветъ, Симеонъ премѣстилъ столицата въ крепостъта Преславъ, разширилъ я, издигналъ много дворци и църкви и цѣли 23 години украсявалъ града — по примѣра, що видѣлъ въ Цариградъ. Неговитѣ царедворци били отначало все славяни, па и баща му живѣлъ наблизу — въ обительта — та

князът можелъ да следва великата царствена мисълъ на Бориса: цѣла България да стане напълно християнска, боляритѣ да се немѣсятъ въ управлението и българщината да се претопи въ славянщина, като ѝ остави само името си, та да се обедини цѣлиятъ народъ: да стане една вѣра и една кръвь. За това помогнало и решението на народния съборъ — да се замѣнятъ грѣцкитѣ богослужебни книги съ славянски и вмѣсто грѣцки езикъ да се въведе и въ църква, и въ държава, и въ училища славянскиятъ. На чело на българската църква застаналъ архиепископъ Йосифъ, а учители и наставници на народа станали Методиевитѣ ученици — Климентъ, Наумъ, Ангеларий и други, които били завършили превода на църковнитѣ книги, почнатъ отъ светитѣ братя. Въ църквитѣ и обителитѣ, що съградили Борисъ и Симеонъ, били назначени за владици, свещеници и игуменни пакъ хора отъ тоя кръгъ. Пръвъ отъ тѣхъ билъ св. Климентъ, който станалъ епископъ на Дебрица и Бѣлица, дето малцина знаели да четатъ дори грѣцки. Св. Наумъ пакъ билъ пратенъ като свещеникъ да ръководи славянското училище въ Дѣволъ.

ПЪРВА СВАДА СЪ ЦАРИГРАДЪ

Въ това време билъ византийски императоръ Лъвъ VI. Той се досѣтилъ, че въ България се готвятъ важни промѣни, като се въвежда славянскиятъ езикъ, а се изхвърля грѣцкиятъ, на който се говорѣло и пишело дотогава, па и духовницитѣ-гърци се замѣнятъ съ българи. Нито императорътъ, нито патриархътъ

можели вече да даватъ умъ на ония, които били покръстили и смѣтали едва ли не за свое покорно стадо. Въ Цариградъ разбрали, че българитѣ сж решили да вървятъ по свой пжтъ, а това имъ никакъ не допаднало, защото духовнитѣ имъ чеда можело да имъ станатъ врагове. Църковницитѣ заявили, че Богъ не ще да Му се служи на славянски, а само на еврейски, латински и гръцки, защото на тия три езика билъ написанъ надписътъ надъ Христовия кръстъ — „Иисусъ Назарянинъ царь юдейски“. Излизало, че Богъ знае само три езика. Но гръцитѣ сами разбрали, че съ тая смѣтка не ще сполучатъ, та направили нѣщо по-вредно за облагитѣ на българщината.

Българитѣ имали голѣмо тържище въ Цариградъ, кждето идвали по Дунава какви не сурови издѣлия отъ Германия, Русия, Моравия и крайдунавскитѣ страни; тия стоки се замѣняли, при посрѣдничеството на българи, съ промишлени издѣлия, изработвани въ византийската империя или дошли отъ Африка и Азия. Българитѣ получавали въ своитѣ складове кожи, медъ, вълна и неизработенъ маталъ, а срещу това изпращали копринени платове и дрехи, сукно, сребърни сждове, оржжия, златарски издѣлия, губери и др. Византийската държава давала митото отъ тия стоки на откупъ. Лъвъ VI позволилъ на двама сребролюбци-гръци да премѣстятъ българското тържище въ Солунъ, че тамъ да обмитватъ. Съ това българитѣ губѣли много: търговцитѣ почнали да си размѣнятъ стоки безъ тѣхно посрѣдничество, защото Солунъ падалъ на страна.

ВОЙНА СЪ ВИЗАНТИЙЦИТЪ

Князь Симеонъ възнегодувалъ предъ императора, но Лъвъ VI не обърналъ внимание на заявата, че тъй се нарушава мирътъ между дветъ държави, защото се ощетяватъ облагите на България. Тогава князътъ нахлулъ съ войски въ предѣлитъ на Византия, които не били защитени, защото отъ изтокъ нападали на империята араби, та гръцкитъ войски били разпратени натамъ. Лъвъ VI не чакалъ такава бърза отплата. Като се научилъ за Симеоновия походъ, той събралъ набързо войски и ги пратилъ противъ българитъ. Дветъ войски се сблъскали нѣкъде къмъ Одринъ. Гърцитъ били разбити: повечето имъ войводи — изтрѣбени, а много войници — пленени; Симеонъ заповѣдалъ да имъ отрѣжатъ носовѣтъ и да пратятъ пленницитъ въ Цариградъ: пленничеството се смѣтало тогава за позоръ. Той откаралъ и много пленници отъ мирното население и си отдръпналъ войскитъ отъ тракийско, защото му съобщили, че българскитъ земи отвждъ Дунава били нападнати отъ маджари, които разорявали селищата, грабѣли и пленявали.

Императорътъ видѣлъ следъ това поражение, колко сж опасни българитъ. Но самъ не можелъ да води война съ тѣхъ, защото военнитъ му сили били прѣснати. Той изпратилъ единъ царедворецъ при маджаритъ — да имъ занесе подаръци и да имъ обещае голѣма плячка, ако нападнатъ България отсамъ Дунава. Византийски кораби щѣли да ги пренесатъ презъ реката. Другъ царски човѣкъ билъ

пратенъ при франкитѣ, пакъ съ голѣми подаръци, да ги склони — да не помагатъ на Симеона, когато го нападнатъ маджаритѣ. За да отдалечи българскитѣ войски отъ Северна България, Лъвъ VI наредилъ — единъ опитенъ войвода, Никифоръ Фока, да потегли съ пехотна войска къмъ южната българска граници, а въ това време корабитѣ да минатъ Черно море и да спратъ при Дунавското устие; тамъ щѣли да натоварятъ маджаритѣ, че да ги прехвърлятъ въ България.

МАДЖАРИ ВЪ БЪЛГАРИЯ

Симеонъ не знаелъ, разбира се, за тия кроежи. Никифоръ Фока стигналъ до тракийската граница, но не влѣзълъ въ българска земя: тѣй му било заповѣдано. Българитѣ се скоро явили, но бой се не завързалъ, защото дошълъ въ Симеоновия станъ византийски пратеникъ да моли за миръ. Гърцитѣ искали съ това да задържатъ Симеоновитѣ войски, докле корабитѣ имъ свършатъ своята работа, за да могатъ мадажаритѣ да опленятъ България. Князътъ подозрѣлъ нѣкаква хитрина въ тая просба за миръ: ако е толкова милъ на гърцитѣ мирътъ, защо сж пратили войски да се биятъ съ българи? Отъ пратеника той научилъ, че маджаритѣ се готвятъ да нападнатъ България; за да имъ попречи, Симеонъ заповѣдалъ да преградятъ Дунавъ съ вжжета и вериги; тѣй мислѣлъ да забави движението на корабитѣ, докле прогони Никифора. Самия пратеникъ накаралъ да затворятъ.

Въ това време византийскиятъ адмиралъ Евстатий, който билъ пратенъ съ морскитѣ

войски, пристигналъ съ корабитѣ до Дунавското устие и натоварилъ маджаритѣ. Вжжета и веригитѣ имъ преградили пѣтя, но грѣцки плувци ги разсѣкли и корабитѣ навлѣзли въ реката. Маджаритѣ се прехвърлили въ чуждата земя, почнали да грабятъ и палятъ. Тѣ били диви, ненаситни и свирепи. Като се научилъ князь Симеонъ за това, оставилъ часть отъ войската си на тракийската граница, а другата повелъ къмъ северъ. Съ маджаритѣ се срещналъ въ Добруджа. Войската му била разбита; уплашенитѣ българи побѣгнали, а враговетѣ ги подгонили и убивали когото кждето заловятъ. Симеонъ събралъ нова войска и самъ я повелъ срещу маджаритѣ, но и тоя пѣтъ билъ надвитъ: той си оттеглилъ войскитѣ безъ голѣми загуби и се затворилъ въ крепостъта Дръстъръ (днешна Силистра). Маджаритѣ, като не срещнали вече по пѣтя си отпоръ, ограбили цѣла Добруджа и стигнали до силната крепостъ Преславъ, столицата. Нея не посмѣли да нападнатъ, а се върнали къмъ Дунавското устие, отдето пратили човѣкъ въ Цариградъ — да каже на императора, че сж пленили много българи, та чакатъ отъ него да имъ плати на глава, както било уговорено. Лъвъ VI пратилъ търговци на роби, които купили пленницитѣ.

ПРИМИРИЕ СЪ ВИЗАНТИЯ

Симеонъ билъ принуденъ да поиска миръ. Другъ изходъ нѣмало: въ Тракия го плашели пехотинцитѣ на Никифора Фока, при Дунавското устие чакали морскитѣ войски на Евстатия, а маджаритѣ вилнѣли низъ княжеството. Лъвъ VI се съгласилъ на примирие: той друго

и не искалъ, целта му била — Симеонъ да замоли пръвъ за миръ и да не закача империята. Пехотнитѣ и морски войски си отишли въ Цариградъ, маджаритѣ се оттеглили, а въ България пристигналъ дипломатътъ Львъ Магистъръ — да сключи миръ между дветѣ страни. Главно условие било — Симеонъ да освободи пленницитѣ, що билъ заловилъ презъ похода въ Тракия. Но въ това време на княза дошълъ другъ умъ: — той намислилъ — и съюза между византийци и маджари да разкъса, и опустошителитѣ да накаже. Тоя пжтъ решилъ да постъпи по византийски: пратилъ тайно хора при печенезитѣ, страшни врагове на маджаритѣ, да влѣзе съ тѣхъ въ съюзъ. А за да забави преговоритѣ за миръ съ византийци, докле си стегне войскитѣ, заповѣдалъ да отведатъ Льва Магистъръ въ крепостта Мундрага (на изтокъ отъ днешенъ Тутраканъ) и да го затворятъ. За да смегчи грубата си обноска къмъ дипломата, Симеонъ му писалъ нѣколко писма, на които гъркътъ отговорилъ; въпросътъ се въртѣлъ все около пленницитѣ-византийци, които князътъ отказвалъ да освободи.

СЪЮЗЪ СЪ ПЕЧЕНЕЗИТѢ

Печенезитѣ, съблазнени отъ Симеоновитѣ подаръци, свързали съ княза съюзъ. Щомъ маджаритѣ тръгнали по грабежъ въ славянскитѣ земи, българи и печенези нападнали страната имъ, изклали женитѣ и децата, а мъжетѣ се спасили съ бѣгъ. Всичко било оплячкосано и опожарено. Като се върналъ отъ маджарско, Симеонъ отишълъ въ Мундрага при затворения дипломатъ и му казалъ:

„Миръ нѣма да склуча, докле ми не предадете пленниците до единъ“. Думата му била за българитѣ, които маджаритѣ продали на византийци година преди това. Лъвъ Магистъръ писалъ на императора за тая непреклонна воля на Симеона. Въ Цариградъ всички желаели миръ съ България, защото ги плашели на изтокъ отново арабитѣ. Лъвъ VI се съгласилъ. Станала обмѣна на пленниците. Въ Цариградъ мислѣли, че настъпва траенъ миръ.

БОЙ ПРИ БЪЛГАРОФИГОНЪ

Но единъ-два месеца следъ това Симеонъ заявилъ, че византийцитѣ му не били предали всички пленени българи. Очевидно, безъ да има причина за война, той искалъ да имъ отплати за това, че повикали маджаритѣ и имъ помогнали да ограбятъ земята му. Дигналъ войскитѣ си и потеглилъ къмъ Цариградъ. Тоя походъ изненадалъ византийцитѣ. Лъвъ VI не билъ готовъ за война. Той заповѣдалъ на началника на тѣлопазителитѣ Лъва и на царедвореца Теодосий да заминатъ съ войски за Тракия. При града Българофигонъ (днешна Баба-Ески) се завързалъ бой. Гърцитѣ били разбити, малцина отъ тѣхъ се отървали съ бѣгъ, убитъ билъ и Теодосий. Българитѣ подгонили побѣгналитѣ, сринали много византийски села и стигнали до самата столица. Императоръ Лъвъ VI поискалъ миръ. Пратилъ въ Симеоновия станъ сжщия Лъвъ Магистъръ — да уговори съ княза условията. Миръ се склучилъ. Уговорено било — българитѣ да не нападатъ границитѣ на империята, както сторили вече на два пжти; византийцитѣ пъкъ обещали

всѣка година да даватъ на българитѣ опредѣлени по цена подаръци; освенъ това, отстѣпили имъ и земя — покрайнината между Черно море и Странджа планина.

БЪЛГАРИЯ СЕ РАЗШИРЯВА

Симеонъ се върналъ доволенъ: императорътъ се призналъ за победенъ и поискалъ миръ, обещава му всѣкигодишни подаръци, които българитѣ можели да смѣтатъ за данъкъ, па се разширило и княжеството. Презъ 904 год. на княза се далъ случай да разшири още повече държавата си. Арабитѣ превзели Солунъ, ограбили го, откарали на корабитѣ си много пленници и си отишли, а българи и македонски славяни се опитали да заематъ града, да го заселятъ и пославянчатъ. Императорътъ не можелъ да допусне това — отъ страхъ да не би, следъ като присвоятъ Солунъ, българитѣ да откъснатъ отъ империята западнитѣ области, па да налетятъ и на Цариградъ. Той изпратилъ отново Лъва Магистъръ при Симеона. Князътъ се отказалъ отъ Солунъ, но поискалъ да му се отстѣпятъ други земи. Подписанъ билъ договоръ: въ границитѣ на княжеството влѣзли славянскитѣ мѣста въ днешна Южна Македония и Южна Албания.

КУЛТУРНИ ГРИЖИ НА СИМЕОНА

Великиятъ Симеонъ се не грижелъ само да уголѣмява българската земя, а и да я урежда и разхубавява, да отваря въ нея срѣдища за духовна работа, да насърдчава водачитѣ и наставницитѣ на обединения народъ, да помага за цѣфтежа на изкуство, книжнина, вѣра и наука.

Маджаритѣ ограбили цѣлата Преславска околностъ; пострадала и Борисовата обитель, най-вече църквата ѝ (въ днешната мѣстност Патлейна). Симеонъ обновилъ обительта: издигналъ по-широки сгради, поправилъ църквата, покрилъ пода ѝ съ мозаика отъ едри мраморни кжсове; стениѣ били сжщо украсени съ мозаика, само че отъ дребни стъкленни кубчета; освенъ това, имало и образи на свети, сглобени отъ разноцвѣтни кжсове глечосана печена глина. Такива хубави сгради били издигнати и въ други срѣдища на княжеството.

На 2 май 907 год. умрѣлъ като отшелникъ Борисъ-Михаилъ, който ржководѣлъ до тогава книжовницитѣ, работещи въ обительта. Неговиятъ братъ, черноризецъ Дуксъ, станалъ инокъ въ сжщата обитель и замѣстникъ на брата си. Той насърдчавалъ книжовници като Иванъ Екзарха да превеждатъ книгитѣ на църковнитѣ отци. Иванъ Екзархъ превелъ „Богословие“ отъ св. Иванъ Дамаскина, което нарекълъ „Небеса“, и му написалъ предговоръ.

Въ Преславската обитель почналъ книжовна работа и свещеникъ Константинъ, славянинъ, ученикъ на св. Методия, много ученъ духовникъ, даровитъ писателъ и добъръ проповѣдникъ. Той превеждалъ съ другитѣ Методиеви ученици богослужебнитѣ книги и библията. Освенъ това, стъкмилъ цѣлъ сборникъ отъ църковни беседи, нареченъ „Учително евангелие“. Тая книга била отредена главно за свещеници — следъ като прочетатъ въ недѣля евангелието, да обяснятъ на вѣрнитѣ четивото и да ги поучатъ. Константинъ на-

писалъ и две стихотворения, назовани — едното „Азбучна молитва“, а другото — „Прогласъ къмъ евангелието“. Като се четатъ отгоре на долу, началнитѣ букви на стиховетѣ въ молитвата изреждатъ цѣлата славянска азбука. Въ „Прогласъ“ писателтъ отправя дума къмъ всички славяни, за да изкаже голѣмата си радостъ, че могатъ вече да слушатъ евангелското слово не на грѣцки, а на свой езикъ. Грѣцкитѣ думи звучели за тѣхъ като звънтеща медъ, сиречъ като празенъ безсмысленъ гласъ, а славянскитѣ прониквали до ума и сърдцето имъ; евангелското слово можело да облагороди душитѣ и възвиси сърдцата. Най-сетне, Константинъ съставилъ и списъкъ на всички царе, като се почне отъ управителтъ на еврейския народъ и се свърши съ Льва VI; въ списъка означилъ и кой кога царувалъ.

СИМЕОНЪ — ПРОСВѢТИТЕЛЪ

И князь Симеонъ помагалъ — кога съ поръчки, кога съ съвети — на тая просвѣтителна работа. По негово настояване, Константинъ превелъ четири слова отъ св. Атанасия Александрийски. Тогава преводачтъ билъ вече владика. Той ръководилъ дълго време славянското училище въ Прславската обителъ Св. Пантелеймонъ, като замѣстникъ на св. Наума, който отишълъ въ Кутмичевица.

Това училище било духовенъ срѣдецъ на северо-източна България. А въ юго-западна имало друго — Дѣволското. Неговъ ръководникъ билъ отпърво св. Климентъ, а сетне — св. Наумъ. Седемъ години работилъ св. Наумъ

тамъ; следъ това съградилъ край Охридско езеро обителъта св. Архангели; за градежа му помогнали Борисъ-Михаилъ и князь Симеонъ. Тамъ прекаралъ десетъ години — до смъртъта си.

СИМЕОНЪ И КЛИМЕНТЪ

Но надъ всички тѣхъ се издигалъ най-великиятъ — онзи, който опростилъ и пригодилъ за южнитѣ славяни св. Кириловата азбука: св. Климентъ. Откакъ станалъ владика, той — макаръ и човѣкъ на години — не знаелъ ни сънь, ни отмора: денонощно просвѣщавалъ и поучавалъ, изглаждалъ неуредицитѣ въ църквата, проповѣдвалъ, давалъ на всички примѣръ, пишелъ, превеждалъ, издигалъ обители и църкви и ги украсявалъ. Св. Климентъ превелъ нѣкои църковни и поучителни книги и самъ съставилъ проповѣди за всички празници. Неговитѣ слова и поучения били написани на простъ езикъ, та всѣки ги разбиралъ. Съ тѣхъ много спомогналъ — и хората отъ народа да проумѣятъ истинитѣ на вѣрата.

Яснитѣ му думи били като лжчи, които озаряватъ ума на слушателя или четеца и топлятъ сърдцето му; който чуелъ св. Климента да говори, не можелъ да се насити да го слуша.

Въ Охридъ той издигналъ обителъта св. Пантелеймонъ и две хубави кржгли църкви; той се грижелъ — да бждатъ храмоветѣ не само здраво и угледно съградени, а и отвжтре украсени съ изящно изписани образи, та съ хубостъта си не само да привличатъ вѣрнитѣ, а и да смегчаватъ сърдцата имъ, па и да ги поучаватъ, като разказватъ въ изображения евангелскитѣ случки, чудеса и притчи. Съ това

спомогналъ много и за напредъка на българското изкуство — църковната архитектура и живопись.

ВИЗАНТИЯ И БЪЛГАРИЯ

Следъ първитѣ Симеонови войни България се издигнала много високо. Държавнитѣ граници се разширили. Славянитѣ, населяващи днешна България, Тракия, Македония, Източна Ромъния, по-голѣмата частъ отъ Сърбия, Южна Албания и дори частъ отъ Гърция, се обединили въ единъ силенъ народъ — сплотенъ, младъ и храбъръ. А византийската империя била населена съ какви не народности: гърци, славяни, арменци, евреи, перси, араби и др., които дори не говорѣли единъ езикъ. Голѣмото царство ослабнало отъ вжтрешни размирици, отъ борби за власть между императори и патриарси, отъ бунтове и безредици; па и много врагове го дебнѣли отъ всички страни, нападали го и следъ всѣка война кжсали отъ земята му голѣми части. Трѣбвало да се поддържатъ — днесъ едни съюзници, утре — други, на едни да се дава колкото се може по-скжпи подаръци, а на други да се плаща данъкъ, за да бранятъ границитѣ, да се откупуватъ следъ всѣка война пленницитѣ, да се поддържатъ наемни войски. Византия почнала да обеднява. А България крепнѣла все повече: тя обгръщала по-голѣмата частъ отъ Балкански полуостровъ, отъ нея зависѣлъ мирътъ въ юго-източна Европа, князътъ ѝ билъ много по-силенъ, по-храбъръ и по-деятеленъ отъ византийския императоръ.

ЦАРСТВЕНАТА МИСЪЛЪ НА СИМЕОНА

Симеонъ виждалъ това най-добре отъ всички. Нему се струвало дори оскърбително — византийцитѣ да го наричатъ князь, а Лъвъ VI — слабъ женоугодникъ, принуденъ да купува съ товари злато помощъта на кои ли не диви племена, — да се голѣмѣе съ титла императоръ. Но не било само това. Въ нѣколко войни той си премѣрилъ силитѣ съ византийци и ги преценилъ добре: южнитѣ му съседи купували повечето пѣти победата си съ пари, или я добивали съ коварство и хитрина. Въ нѣкои случаи той дори постъпилъ като тѣхъ — и видѣлъ, че би можалъ да управлява и по византийски много по-добре отъ императора.

Тогава го обсебила една срашна мисълъ, която не идвала на умъ на българскитѣ князе преди него — и тая мисълъ го държала въ пленъ цѣлъ животъ. Баща му кърмѣлъ сжщо своя царствена мисълъ: да сплоти всички християни-славяни и току що покрѣстени българи въ едно, та да се създаде новъ народъ; да ограничи намѣсата на своеволни боляри, та да издигне силата на княжеската властъ; да просвѣти чрезъ вѣра, проповѣдвана на славянски езикъ, новия народъ и да закрепи въ държавата народна църква, че да пресече пѣтя на византийското влияние. Но тая мисълъ била вече превърната на дѣло въ онова време, когато Симеонъ завършилъ първитѣ си войни, преди 910 год. Самъ той се трудилъ неуморно — да изпълни бащинитѣ си кроежи: такава му била главната дотогавашна работа. Ала царствената мисълъ на Борисъ-Михаила била

вече изчерпана, осжществена. Трѣбвало да се върви по-натамъ — и Симеонъ билъ увѣренъ, че е на правъ пжтъ.

И въ неговия умъ блеснала нова мисль: да превземе Цариградъ и да си сложи короната на византийскитѣ императори. Не лъжелъ себе си великиятъ князь, като мислѣлъ, че ще я носи по-достойно отъ гърцитѣ: той билъ учень колкото тѣхъ, знаелъ родния си езикъ колкото св. Климента, а тѣхния като Лъва VI, ималъ умъ за широки кроежи, воля — да управлява най-голѣмото царство въ свѣта, па колкото за хитринитѣ на дипломацията — нѣмало равенъ нему. Мжчно би можалъ другъ да хвърли въ затвора Лъва Магистъръ, безъ да го укори нѣкой въ насилничество, да му отговаря на хитритѣ писма съ още по-хитри, докле свърши онова, що е намислилъ, и накрай да склучи съ византийцитѣ миръ при най-голѣми облаги за народа си.

СИМЕОНЪ СИ ОТМЪЩАВА

Презъ 912 г. умрѣлъ императоръ Лъвъ. Синъ му, Константинъ VII Багренородни, билъ седемгодишенъ. Настояникътъ на Константина, Александъръ, неговъ чичо, билъ пияница; нему се падало да управлява, додето момчето стигне пълнолѣтие. Редно било — веднага да се пратятъ въ Преславъ хора, за да подновятъ мира между Лъва VI и Симеона. Но Александъръ не сторилъ това. Следъ като почакалъ десетина месеца, князътъ пратилъ самъ хора въ Цариградъ — да запитатъ управляващия, желеа ли да потвърди мирния дрговоръ, да живѣе въ приятелство съ България и да изказва на княза

й сжщата почитъ, която хранѣлъ къмъ него предходникътъ му. Александъръ билъ пиянъ, когато се явили предъ него пратеницитѣ; той се ядосалъ, като чулъ за почитъ къмъ Симеона, изхулилъ го, дори го заплашилъ, а българитѣ изпждилъ.

Честолюбивиятъ Симеонъ билъ оскърбенъ. Нарушилъ се и мирътъ — по византийска вина. Князътъ почналъ да събира войски — да си отмъсти на безразсждния оскърбителъ. Въ Цариградъ се уплашили. А въ това време Александъръ умрѣлъ. Избрани били нови настояници, начело съ патриарха Николай Мистикъ, Симеоновъ приятелъ. Подигнали се голѣми безредици. По-строгитѣ християни казвали, че Константинъ VII не може да наследи престола, понеже билъ синъ на Лъва VI отъ четвъртия му бракъ, а православието позволява само три женитби. Нѣкой си Константинъ Дука повлѣкълъ следъ себе си половината столица: искали — той да стане императоръ. На други мѣста избухнали размирици. Въ Мала-Азия границата била заплашена отъ нападъ на араби. Разчуло се, че и Симеонъ се готви да нападне Цариградъ и да вземе престола. Патриархъ Николай написалъ на българския князь дълго писмо — дано го отклони отъ намѣрението му. Следъ това и сенатътъ пратилъ въ Преславъ хора, да помолятъ Симеона да не нарушава мира.

СИМЕОНЪ КЪМЪ ЦАРИГРАДЪ

Но Симеонъ ималъ право да смѣта, че самитѣ гърци сж нарушили тоя миръ; не отговорилъ ни на патриарха, ни на сената, а презъ

лѣтото на 913 год. дигналъ голѣма войска на-къмъ Цариградъ; стигналъ предъ византийската столица и я обсадилъ отъ Златенъ рогъ до Мраморно море. Той не мислѣлъ да превземе крепостъта, защото знаелъ, че само отъ европейския брѣгъ това е невъзможно: трѣбвало да се обсади отвсѣкжде; а за такава обсада той не билъ готовъ, па нѣмалъ и кораби. Друго му било на ума: Симеонъ искалъ, додето гърцитѣ сж улигани въ домашни разправи, бунтове и безредици, да издебне мигъ, та да ги сплаши, като стигне съ войски до столицата; тогава гърцитѣ ще се съгласятъ да се поднови мирътъ. Но въ това време Константинъ Дука билъ убитъ, градътъ се умирилъ, дори почналъ да се готви за отбрана.

СИМЕОНЪ ПРЕДЪ ЦАРИГРАДЪ

Князътъ разбралъ, че е дошло време да се пипа умно и бързо. Той си отдрѣпналъ войскитѣ край брѣга на Мраморно море и пратилъ на императора писмо; пишелъ му, че спира обсадата и е съгласенъ да почне преговори за миръ. Въ Цариградъ се израдвали на това известие. Самъ патриархътъ написалъ Симеону писмо, за да изкаже радостъта си. Князътъ изпратилъ въ Цариградъ своя найдовѣренъ човѣкъ — царедвореца Теодора — да каже на гърцитѣ неговата воля: да го признаятъ и увѣнчаятъ тържествено за царъ, по власть равенъ на императора. Гърцитѣ, разбира се, не се съгласили; но, понеже бързали да свържатъ миръ, та българитѣ да ги не безпокоятъ за напредъ, отстѣпили; склонили да бжде увѣнчанъ Симеонъ за кесарь: който носи тая титла, ималъ

най-висока власт следъ византийския императоръ. Преговоритѣ се протакали дълго, много се говорило и отъ българска и отъ гръцка страна; най-сетне се съгласили. Патриархъ Николай и другитѣ настойници, заедно съ малолѣтния императоръ, излѣзли накрай града, при тѣй нареченитѣ Влахернски врата, да посрещнатъ Симеона и синоветѣ му, Михаила и Петра. Князътъ поискалъ, както било редно, отъ византийското правителство да прати въ стана му нѣколцина знатни хора — за заложници, та да бжде сигуренъ, че той и синоветѣ му ще излѣзатъ здрави и читави отъ столицата. Сетне гоститѣ били въведени въ Влахернската църква Св. Богородица, дего патриархъ Николай прочелъ тържествена молитва надъ главата на Симеона, провъзгласилъ го за кесарь и му възложилъ своето покривало. Подиръ тържеството, на гоститѣ било дадено угощение въ Влахернския дворець; тамъ билъ и самиятъ императоръ, и патриархътъ, и другитѣ настойници. Но на обѣда се разбрало, че Симеонъ не е доволенъ. Затова патриархъ Николай побързалъ веднага следъ угощението съ любезни думи да успоки новия кесарь, че всичко се било свършило както трѣбва, та нѣмало вече защо България и Византия да врагуватъ: време било — да заживѣятъ въ якъ миръ и братски сговоръ, както се пада на християни. Но Симеона мъчно можелъ човѣкъ да излѣже. Той знаелъ, що иска и що сж му дали. Редно било, когато се провъзгласява нѣкой за кесарь патриархътъ да благослови мантията, отредена за него, а царедворцитѣ да му я наметнатъ; сетне трѣбвало да благослови една кесарска корона и съ нея

да го увѣнчее. Хитриятъ патриархъ Николай гледалъ — и на Симеона да угоди, та да склучи миръ, — и византийцитѣ да задоволи, като извърши обреда набързо — все едно, че не го е извършилъ; затова не само не наметналъ на кесаря мантия, ами вмѣсто корона му сложилъ на главата покривалото си. На раздѣла Симеонъ му казалъ това. Когато се свършило тържеството, на българския кесарь и на синоветъ му били дадени разкошни и многобройни дарове — и тѣ напуснали Цариградъ.

СИМЕОНЪ — ЦАРЬ

Това станало презъ 913 год. Отъ тогава Симеонъ почналъ да се нарича царь: тая дума отговаря на гръцката кесарь и на латинската цезарь. Българскиятъ царь, по сили равенъ на византийския императоръ, ако не и по-силенъ отъ него, се изравнилъ съ съперника си и по властъ. А въ това време въ Цариградъ настѣпили отново промѣни. Майката на Константина Багренородни, императрица Зоя, изпждена отъ пияницата Александъръ, се върнала въ двореца. Па не само това, ами успѣла да махне и всички тогавашни настояници, най-напредъ — патриархъ Николая. Но тя била развалена жена, пускала клюки, насърдчавала притѣснителитѣ. Дигнали се голѣми възстания. Въ сжщото време и арабитѣ обявили война.

Тъкмо тогава царь Симеонъ пратилъ въ Цариградъ хора — да узнаятъ, признава ли новото правителство царската му властъ; при това той изказалъ и желание — да омжжи дъщеря си за императора. Зоя веднага отка-

зала, като рекла, че ужъ синъ ѝ не билъ съгласенъ. Отказътъ оскърбилъ българския царъ и той навлѣзълъ съ войски въ Тракия. Сигналъ до укрепения градъ Одринъ и го обсадилъ. Гърцитѣ замолили пакъ патриарха да пише на Симеона — да се съгласи на миръ. Николай му писалъ. Въ това време единъ отъ защитниците на Одринската крепостъ я предалъ на българитѣ. Симеонъ отговорилъ на византийското правителство, че е готовъ да преговаря за миръ: да пратятъ хора. Той спрѣлъ похода си, защото се научилъ, че гърцитѣ били сключили договоръ съ африканския халифъ Алмахди — да имъ помага срещу враговетѣ. Царътъ разбралъ, че — ако стигне до Цариградъ и го обсади, като по-рано, ще трѣбва да се бие не само съ гърци, а и съ араби, а толкова войска не билъ събралъ. Отъ византийската столица пратили двама царедворци — да откупятъ отъ българитѣ Одринъ съ много злато и богати дарове. Симеонъ имъ далъ града и си отвелъ войскитѣ въ България.

ВИЗАНТИЯ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Отъ тогава българскиятъ царъ почналъ да изисква и отъ византийското правителство да го нарича „царъ и самодържецъ на всички българи“, сиречъ да го смѣта за равенъ по власть на императора. Като знаелъ, че властолюбката Зоя не ще се съгласи, а може да изпрати африканскитѣ араби срещу него, царътъ почналъ да се готви за война. Най-напредъ отдѣлилъ войски, на които поръчалъ да нахълтатъ въ околноститѣ на Солунъ и Драчъ: въ тия два града — единиятъ

на Бѣло море, а другиятъ — на Адриатическо — можело да се очаква арабитѣ да пристигнатъ съ кораби и да стоварятъ войска.

И той се не излъгалъ. Зоя свикала на съветъ всички областни управители, заедно съ настойниците на императора, и ги запитала, какъ да вразумятъ гордия български царь, който не само иска да го тачатъ наравно съ „богопомазания багренороденъ“, а се стреми да обсеби и земята имъ. Решило се нѣщо страшно за България: война отъ всички стра ни Отъ Тракия да нападнатъ гърцитѣ съ голѣма сила, откъмъ Дунава — печенезитѣ, а отъ западъ — сѣрбитѣ. Помощта на печенезитѣ били откупена, разбира се. съ нѣколко товара жълтици; ордата обещала да дочака въ уреченото време при Дунавското устие византийскитѣ кораби, които ще я пренесатъ въ България, за да нападне страната. Пакъ съ подаръци и много пари надумали и сѣрбския князь Петра да се съюзи съ маджаритѣ и заедно да нападнатъ България. А за похода въ Тракия били назначени най-способнитѣ и храбри пълководци; извикали много войска отъ Мала Азия, събрали и арменци, и какви не други племена.

БОЙ КРАЙ АХЕЛОЙ

Гърцитѣ били на здраво увѣрени, че ще надвиятъ Симеона. Войскитѣ се събрали въ Цариградъ, патриархътъ отслужилъ молебень — да измоли Божията помощъ въ бждещото кървопролитие, а пълководцитѣ се заклели до единъ, че ще умратъ въ боя съ войскитѣ си, но нѣма да отстъпятъ. Следъ това тръгнали

къмъ България, предвожлани отъ опитния главенъ пълководецъ Лъва Фока. Въ това време потеглили по Черно море и корабитѣ, които щѣли да пренесатъ презъ Дунава печенезитѣ; началникъ на тия морски войски билъ адмиралътъ Романъ Лакапинъ. Колкото и тайно да ставало всичко това, отъ Симеона не могло да се укрие. Той стегналъ силни войски и причакалъ гърцитѣ на тракийската граница. На 20 августъ 917 година българитѣ се срещнали съ гърцитѣ въ Анхиалското поле, край река Ахелой. Срещу Лъва Фока идѣлъ самъ Симеонъ. Дветѣ войски се сбили съ ужасно ожесточение. Гърцитѣ били разбити, изгубили си ума отъ страхъ, побѣгнали единъ презъ други, тъй че въ блѣсканицата мнозина били стѣпкани отъ своитѣ другари; българитѣ ги подгонили и не жалѣли де кого настигнатъ. Пълководцитѣ били избити до човѣкъ, само Лъвъ Фока спомогналъ да избѣга и да се скрие въ крепостния градъ Месемврия. Никога гърцитѣ не били виждали такава кървопролитие. Около осемдесетъ години следъ това огивали хора отъ Цариградъ да гледатъ край Анхиало високитѣ грамади отъ кости: тамъ били избити хиледи войници въ време на бѣгство — хиледи отъ ония, които се клели предъ Бога да паднатъ пронизани, но да не побѣгнатъ...

СЪРБИТѢ — ИЗМѢНИЦИ

Додето ставало това въ Тракия, корабитѣ стигнали до Дунавското устие. Тамъ чакали печенезитѣ. Но гръцкитѣ началници се скарали за нѣщо и свадата имъ продължила доста. Печенезитѣ почакали, па се дигнали, та си

отишли. Получила се и вестъ за страшното поражение на гръцкитѣ войски. Романъ Лакапинъ се върналъ въ столицата засраменъ, нищо не свършилъ.

Не успѣли и сърбитѣ. Князь Петъръ, дотогава приятель на българитѣ, приелъ богата византийски подкупъ, но не можалъ да предума маджаритѣ да нападнатъ България: тѣ си имали друга работа. Самъ той не помѣлъ да излѣзе съ войска, защото знаелъ, че го дебне съседътъ му — захълмскиятъ князь Михаилъ Вишевичъ, вѣренъ човѣкъ на царь Симеона. Та тоя князь Михаилъ и пратилъ веднага вестъ на българския царь — да знае, че Петъръ му е измѣнилъ.

СИМЕОНЪ НАКАЗВА СЪРБИТѢ

Въ Цариградъ останали като попарени, щомъ узнали за всичко станало. Зоя и настояницитѣ на императора се чудѣли, що да правятъ. Всички се боели, че Симеонъ ще стигне до столицата. Пакъ помолили патриарха да убеди съ писмо българския царь — да спре войната, защото не било добро христиани съ христиани да се биятъ. Симеонъ пратилъ половината си войска да гони гърцитѣ къмъ Цариградъ, а съ другата половина се върналъ — да накаже сърбитѣ за тѣхното коварство. Българитѣ приближили къмъ византийската столица. Гърцитѣ мислѣли, че ги води самиятъ царь, затова решили да имъ се опратъ, дано ги разбиятъ и прогонятъ. Сжщиятъ Лъвъ Фока, който избѣгалъ въ Месемврия, сега събралъ колкото можалъ повече войска и причакалъ българитѣ близо до стениѣ на Цариградъ.

Българитѣ пристигнали презъ нощъта, нападнали гърцитѣ и ги разбили. Въ сжщото време Симеонъ пратилъ въ Сърбия двама свои войводи — Теодора Сигрица и Мармаиса — съ войска, да накажатъ измѣнника. Тѣ заловили князь Петра, оковали го въ вериги и го пратили въ България, а за управителъ на Сърбия поставили князь Павла, когото Симеонъ закрилялъ.

Като се разправилъ съ враговетѣ си, царьтъ отговорилъ на лукавото писмо, що билъ получилъ отъ патриархъ Николая. Той му писалъ, че трѣбва да е съвсемъ оглупѣлъ, щомъ мисли да го залъгва съ какви не измислици: че гърцитѣ ужъ само за очи мислѣли да нападнатъ българскитѣ граници, а не за да водятъ война, че тѣ не били виновни, а — дяволътъ, който каралъ и българи и гърци да воюватъ. Той му писалъ още — да поиска отъ правителството да му признаятъ царската властъ, ако ли не — щѣлъ да настѣпи отново съ много войска къмъ Цариградъ, щѣлъ всичко живо да избие, да опожари села и градове, да превземе столицата и да стане византийски императоръ. Патриархътъ се оскърбилъ отъ отговора и писалъ на царя, че нито ще може да превземе столицата, нито ще го признаятъ за императоръ: да смири своята гордостъ, като си спомни, че води потеклото си отъ варвари.

НАЧАЛО НА БЪЛГАРСКАТА ПАТРИАРХШИЯ

Следъ тия победи Симеонъ издигналъ българското име много високо. Византия била поразена два пжти подъ редъ, откъмъ Сърбия

била пресѣчена всѣкаква опасностъ отъ нападѣ. За да добие българскитѣ народѣ първо мѣсто на Балканскитѣ полуостровѣ и да се изравни съ Византия, трѣбвали му само царство и патриаршия. До тогава българската църква била подчинена на цариградската и се управлявала отъ архиепископѣ. Симеонѣ свикалъ на съборѣ всички владици; тѣ обявили българската църква за самостоятелна и си избрали за патриархѣ архиепископа Леонтий. Патриархѣтѣ съ голѣмо тържество увѣнчалѣ Симеона съ царска корона — и оттогава (това станало въ 918 год.) Симеонѣ ималѣ право да се нарича „царѣ и самодържецѣ на всички българи“.

СИМЕОНѢ И РОМАНѢ ЛАКАПИНѢ

Докле въ България ставали тия важни случки, и въ Цариградѣ настѣпили промѣни. РоманѢ ЛакапинѢ — сѣшиятѣ адмиралѢ (началникѢ на морскитѢ войски), който щѣлъ да превозва съ кораби печенезитѢ, — свалилъ императрица Зоя, изгонилѢ нейнитѢ хора отъ двореца, оженилъ императорѢ Константина за дѣщеря си Елена и взелѢ властѣта въ рѣцетѢ си. СимеонѢ се научилѢ за това. Неговата тайна мисълѢ — да сроди преславскитѣ дворецѢ съ цариградскитѣ, за да вземе византийскитѣ престолѢ — не можелѢ вече да се изпълни. Той видѣлъ, че му остава само едно срѣдство: да превземе ЦариградѢ. Но преди това трѣбвало да отнеме на гърцитѢ колкото се може повече земи, та столицата да се отрѣже отъ останалитѢ области. Трѣбвало царѣтѢ да си намѣри и съюзникѢ по море, та заедно да нападнатѢ ЦариградѢ.

Презъ 920 год. Симеонъ пратилъ войска по две посоки: къмъ Тесалия (Северна Гърция) и Тракия. Въ Тесалия българитѣ отишли много надалече, безъ да успѣе нѣкой да ги спре. Тѣ поробвали населението; които се противятъ — убивали ги или ги затваряли. Въ Цариградъ се разбрало, че Симеонъ се е добре приготвилъ за война, та не смѣли да пратятъ войски срещу него: плашелъ ги споменътъ за дветѣ страшни поражения. Другата Симеонова войска нападнала пъкъ Галиполския полуостровъ; българитѣ стигнали до Дарданелския проливъ и се опитали да минатъ на отвждния брѣгъ (въ Мала Азия), за да превзематъ града Лампсакъ.

НИКОЛАЙ МИСТИКЪ И СИМЕОНЪ

Симеонъ се не лъгалъ, като смѣталъ Романъ Лакапина за властолюбивъ врагъ. Тѣстътъ на императора скоро се обявилъ за кесарь, а сетне го увѣнчали и съ императорска корона. За да накара Симеона да склони на миръ, той надумалъ патриарха да му пише писмо, въ което да го заплаши, че гърцитѣ сж се приготвили за страшна и кървопролитна война, ако българитѣ ги нападнатъ; да му пише още, че тѣ не щатъ война: дори императорътъ е съгласенъ да се сроди съ него, само да има миръ. Николай написалъ писмото; въ края посъветвалъ Симеона — или да омжи дъщеря си за сина на Романа, или да сгоди сина си Петра за неговата дъщеря. Симеонъ преди време самъ поискалъ да се сроди съ византийския дворецъ, но тогава работата била друга: той пожелалъ да омжи дъщеря си за императоръ Константина, та — като неговъ настой-

никъ — да управлява империята. А сега му предлагали родство съ грабителъ на короната, който билъ вече оженилъ законния императоръ за дъщеря си. Отъ такава сватба за България нѣмало никаква полза. Затова Симеонъ дори не отговорилъ на писмото, а презъ пролѣтъта (921 год.) почналъ да праща все по-голъми войски къмъ Цариградъ. Романъ Лакапинъ трѣбвало да събере сжщо войска, за да запази столицата. Той изпратилъ срещу българитѣ единъ пълководецъ, комуто заповѣдалъ да не напада, а да чака — него да нападнатъ, че тогава да завърже бой. Все се надявалъ императорътъ, че ще може да свърже съ българитѣ миръ. Патриархътъ написалъ Симеону още едно дълго писмо, въ което го молѣлъ да склони на миръ, но го и плашелъ, че инакъ самъ императорътъ ще поведе срещу него многобройни войски и ще го срещне съ оръжие.

СИМЕОНЪ — ОТНОВО ПРЕДЪ ЦАРИГРАДЪ

Презъ това време единъ отъ силнитѣ български отреди прехвърлилъ Странджа планина и стигналъ до Цариградъ; извънъ града имало много хубави стради — дворци и църкви—; за да ги запази отъ разрушение, Романъ изпратилъ силна войска срещу българитѣ; водѣли я знатни пълководци. Но българитѣ налетѣли на гърцитѣ съ гръмки викове; ония побѣгнали, вождоветѣ имъ едва успѣли да се изпокриятъ, а отъ войницитѣ едни се издавили въ морето, други паднали убити отъ българско оръжие, трети били пленени. Симеоновитѣ войници изгорили всички сгради и почнали да разграбватъ околноститѣ на столицата.

Докле ставало това, Симеонъ пратилъ на патриарха писмо, въ което казвалъ, че е готовъ да свърже миръ, ако свалятъ Романа и признаятъ за императоръ него, а сетне самъ повелъ много голъма войска, съ която обсадилъ Одринската крепостъ. Въ това време пъкъ онѣзи войски, що билъ изпратилъ отъ по-рано въ Галиполски полуостровъ, се съединили съ тия, що разорявали околноститѣ на Цариградъ.

РОМАНЪ И СЪРБИТѢ

Патриархътъ не можалъ да разбере, миръ ли иска Симеонъ, или му се подиграва; той го помолилъ съ ново писмо да остави своя кроежъ за чужди престолъ, а да се съгласи да получи злато, скъпи дрехи и дори частъ отъ византийската земя — но да склони на миръ. А въ сжщото време Романъ Лакапинъ пратилъ хора съ много злато въ Сърбия — да надуматъ князь Павла да се откаже отъ вѣрността си къмъ българитѣ. Князътъ се най-напредъ поколебалъ, но—като се научилъ, че Симеонъ е повелъ войски къмъ Одринъ, почналъ да врагува съ българитѣ. Симеонъ далъ войска на единъ сърбинъ—пленникъ, князь Захарий,—да отиде въ Сърбия и да свали отъ престола Павла, па да вземе самъ короната, но да се закълне, че ще остане вѣренъ на българитѣ. Князь Захарий далъ клетва предъ Симеона, че ще му бжде вѣренъ, надвилъ Павла и му взелъ престола.

БАЛКАНСКИ ПОЛУОСТРОВЪ ВЪ БЪЛГАРСКИ РЪЦЕ

Въ прежното си писмо до Симеона патриархъ Николай изказвалъ желание — самъ да

отиде кждето му посочи царьтъ, за да се срещнатъ и заключатъ миръ. Симеонъ отговорилъ на патриарха съ ядовно и грубо писмо — да си не прави трудъ да идва при него, защото миръ не ще се постигне съ такива постъпки; додето византийскиятъ императоръ насъсква срещу него най-вѣрнитѣ му съюзници, царьтъ не ще повѣрва, че въ Цариградъ желаятъ миръ.

Въ това време, когато билъ обсаденъ Одринъ, Симеонъ вече успѣлъ да откъсне Цариградъ отъ европейскитѣ земи на империята: цѣлиятъ Балкански полуостровъ билъ въ български рѣце: български отреди били стигнали до Пелопонесъ; северното крайбрѣжие на Бѣло море — отъ Струма на къмъ Цариградъ — било българско, а български войски били завзели и Галиполския полуостровъ и европейския брѣгъ на Мраморно море; около Цариградъ сновѣли силни български отреди. Но Симеонъ не бързалъ да нападне столицата; той не бързалъ да превземе и Одринъ, защото му предстоела още една важна работа: да се съюзи съ нѣкой силенъ народъ, който има много кораби и се бие по море. Царьтъ се научилъ, че африканскитѣ араби, на които византийцитѣ плащали всѣка година по много злато — само да ги не безпокоятъ, не били доволни отъ тоя данъкъ: искали повече; понеже императорьтъ имъ не уголѣмилъ данъка, тѣ почнали да нахълтватъ въ империята и да разграбватъ земитѣ ѝ. Симеонъ пратилъ хора до халифа Алмахди — да му кажатъ, че иска да свѣрже съ него съюзъ, та заедно да нападнатъ Византия: арабитѣ откъмъ морето, а

българитѣ — по суша. Като превзематъ Цариградъ, ще си раздѣлятъ плячката по равно. После арабитѣ ще се върнатъ, градътъ ще остане на българитѣ, а тѣ ще отстѣпятъ на съюзницитѣ си византийскитѣ владѣния въ Италия и на островъ Сицилия. Българскитѣ пратеници, снабдени съ богати дарове и много пари, тръгнали за Африка по Адриатическо море, безъ да ги знае нѣкой. За да скрие отъ гърцитѣ своитѣ кроежи, Симоенъ се заелъ да превзема всички крепостни градове отъ Одринъ до Цариградъ; които се противѣли по-дълго, сривалъ ги наравно съ земята. Заповѣдалъ и на отредитѣ, които върлували въ околността на Цариградъ, да нападнатъ столичнитѣ предградия. При Юстиниановия мостъ се намирала църквата Света Теодора съ хубавъ лѣтенъ дворецъ; българитѣ го нападнали, запалили и изгорили. Като се научилъ за това, Романъ Лакапинъ си помислилъ, че българатѣ нападатъ вече самата столица; той свикалъ пълководцитѣ и имъ говорилъ дълго, докле ги убеди да излѣзатъ срещу българитѣ. Гърцитѣ издебнали презъ нощъта българскитѣ войници, които спѣли въ стана, и ги изклали. Изкланитѣ били малко, защото повечето били прѣснати въ околността. Ония, що пазѣли стана, се затекли да обадятъ на другаритѣ си за избиването — и тѣ веднага нападнали гърцитѣ, много отъ тѣхъ изтрѣбили, а останалитѣ избѣгали, та се скрили въ крепостъта.

НОВА ВИЗАНТИЙСКА ХИТРИНА

Презъ 922 год. падналъ отново обсадениятъ Одринъ: хлѣбътъ се свършилъ, нѣмало

откъде да се вземе храна. Градътъ билъ отсѣченъ отъ столицата и отъ околнитѣ градове: не можело да му се помогне. Настѣпилъ страшенъ гладъ за обсаденитѣ — и тѣ се предали. Симеонъ изловилъ войницитѣ и ги задържалъ въ пленъ. Въ Цариградъ, кждето било веднага известно, че паднала последната крепостъ на пжть къмъ столицата, настѣпилъ голѣмъ страхъ. Нищо не задържало вече многобройната българска войска да нападне престолния градъ. Боели се и отъ това, че Симеонъ, разгнѣвенъ отъ станалото въ Сърбия, ще се отнесе много жестоко къмъ гърцитѣ, ако превземе столицата. За да принудятъ българския царъ да свърже миръ и да си оттегли войскитѣ, намислили да прибѣгнатъ и сега къмъ хитрина, както правѣли често. Патриархъ Николай написалъ и тоя пжть на Симеона писмо. Напомнилъ му за страшното нахлѣтване на маджари въ България преди години, когато царьтъ се принудилъ да свърже безъ време миръ съ гърцитѣ. Казалъ му, че и сега се готвятъ много племена да нападнатъ България: императорътъ билъ сключилъ съюзъ съ руси, печенези, алани и турци — да вдигнатъ война противъ българитѣ. Патриархътъ, като чулъ за това, ужъ почналъ да убеждава Романа и хората отъ сената — да не подбуждатъ езичницитѣ пртивъ българитѣ-христиани, а да забравятъ злинитѣ, що билъ причинилъ Симеонъ на гърцитѣ. Тогава императорътъ и неговитѣ съуправители ужъ се били съгласили да простятъ на българитѣ, че пролѣли толкова християнска кръвь, и да заживѣятъ за напредъ въ миръ съ тѣхъ. Тѣ били натоварили патри-

арха да извести на Симеона, че не желаятъ война и убийства, а миръ и сговоръ. Но ако Симеонъ се не съгласи веднага на миръ, а предпочете да воюва, да пролива кръвъ, да убива мъже и момци, за да умножава броя на сирацитѣ и вдовицитѣ, ако му се повече харесва да опустошава чужди земи и да кара хората отъ гладъ да му ставатъ пленници и роби, — управителитѣ щѣли непрестанно да подбуждатъ противъ него и маджари, и алани, и печенези, и руси, и други скитски племена, докле не изтрѣбятъ цѣлия български народъ.

Симеонъ разбралъ, че и патриархътъ и императорътъ сж се наговорили да хитруватъ. Той знаелъ, че въ това време Романъ не разполага съ войски, за да подкрепи напада на езическитѣ племена; знаелъ и това, че Византия е много обеднѣла, та не може не само да откупува участието съ оръжие на толкова сребролюбиви народи въ общъ походъ противъ България, а дори и да си плаща данъка на арабитѣ. Но той не искалъ да нападне Цариградъ, докле се не върнатъ пратеницитѣ отъ Африка. Гърцитѣ не знаели това, та се чудѣли защо се бави Симеонъ. Византийскитѣ управители си помислили, че царътъ се е уплашилъ отъ езическия съюзъ и е склоненъ да склучи миръ. Затова патриархътъ побързалъ да му прати още едно писмо. Той писалъ, че му е мило да види, какъ българи и гърци ще заживѣятъ въ миръ, какъ двата народа ще си отдъхнатъ отъ толкова безполезни кървопролития, затова пада на колѣне предъ него и го моли да послуша просбата.

му. За бедитѣ отъ страшната война били виновни, добавилъ той, дотогавашнитѣ управници на Византия, които съ своята лудостъ оскърбили и ожесточили кроткия Симеонъ; ала време било — царьтъ да забрави това, защото билъ вече стократно отплатилъ за всичко. Той му напомнилъ, че българи и гърци сж духовна роднина — не по тѣло, а по вѣра, че самъ Духъ Свети ги е сродилъ чрезъ християнството. Въ името на това роднинство той молѣлъ Симеона да прекъсне войната и да пожелае миръ.

РОМАНЪ ПИШЕ НА СИМЕОНА

Императорьтъ сжщо писалъ на Симеона, но неговото писмо било сурово: той билъ оскърбенъ отъ царя, който го смѣталъ за на-трапникъ на престола. Симеонъ се разгнѣвилъ отъ Романовото писмо и отговорилъ на патриарха, че — като Мойсея — и той, по Божия заповѣдь, ще освободи гърцитѣ отъ властьта на насилника, който заграбилъ престола. Патриархьтъ отговорилъ и на това Симеоново писмо. Той писалъ на царя, че не бива да се сравнява съ Мойсея, защото нито билъ получилъ нѣкакво предсказание отъ Бога, нито билъ видѣлъ Божията слава. Онова, що вършелъ, не било по внушение отъ Бога, а по човѣшка злоба. Той го предумвалъ да прекъсне войната, като остави домогванията си до византийския престолъ, а се съгласи да получи — било злато, било сребро, било земя, било дарове, било всѣкигодишенъ данѣкъ. „Много тежка мисль е,“ — казалъ той, — „да иска човѣкъ да заграби чужда власть, самъ да стане го-

сподарь на чужди народъ и държава; а за византийската империя това е и досущъ невъзможно.“

СЪЮЗЪТЪ СЪ АРАБИ НЕ УСПѢВА

Симеонъ не отстъпилъ и следъ това писмо. Той билъ увѣренъ, че скоро ще се върнатъ пратенцитѣ отъ Африка и арабитѣ ще му помогнатъ да превземе голѣмата византийска столица. Но той сбъркалъ и съ тая увѣреностъ, па и съ ба-вежа си. Станало нѣщо, каквото му и презъ умъ не минавало. Пратеницитѣ-българи стигнали въ Африка, предали подаръцитѣ на халифъ Алмахди и му разказали, какви кроежи има царьтъ имъ. Халифътъ се съгласилъ съ радостъ да направи всичко, що искалъ Симеонъ; отъ гърцитѣ той билъ вече отдавна недоволенъ, защото обещали да му плащатъ по 22,000 жълтици всѣка година, а тая година му не били внесли данъка. Той пратилъ съ българитѣ нѣколцина свои боляри — да свържатъ договоръ съ царь Симеона. Но когато корабътъ стигналъ въ Калабрия, гърци заловили българитѣ и арабитѣ и ги пратили въ Цариградъ. Императорътъ ги разпиталъ и узналъ всичко. Той постъпилъ много хитро; за да развали съюза на Симеона съ халифа и да привлече арабитѣ отново на своя страна, заповѣдалъ да затворятъ българитѣ въ тъмница, а къмъ арабитѣ се отнесълъ много добре, надарилъ ги пребогато, далъ имъ и разкошни подаръци зи халифа, па имъ поръчалъ, като се върнатъ при господаря си, да му се похвалятъ, че византийскитѣ императори умѣятъ да се отплащатъ за злото съ добро.

Той имъ казалъ още, че ако е закъснѣлъ да внесе двадесѣтъ и две хиляди жълтици, то не било ни отъ немарливостъ, ни отъ нежелание, а понеже билъ заетъ съ войни противъ българитѣ.

НОВЪ СИМЕОНОВЪ КРОЕЖЪ

Като разбрали, защо се е бавилъ дотогава Симеонъ, и като успѣли да развалятъ съюза му съ арабитѣ, цариградскитѣ управници си отдѣхнали: тежката буря минала. Тѣ разбрали, че царьтъ не ще се наеме, колкото и да е силна войската му, да нападне столицата, ако нѣма съюзникъ по море. Тъкмо тогава било време, следъ като Симеоновитѣ кроежи рухнали, да се склучи най-лесно съ него миръ. Затова и патриархътъ побързалъ да му прати писмо. Той му писалъ, че самъ Богъ е разрушилъ кроежитѣ му, защото били несправедливи; време било да се свърши войната, която вреди и на гърци и на българи; па и византийскитѣ управници, колкото и зле да си изтеглили отъ българитѣ, били готови да му простятъ всичко.

Следъ тия случки, въ Цариградъ си наистина помислили, че самъ Богъ се е намѣсилъ — да спре завоевателната десница на Симеона, та гърцитѣ да не паднатъ подъ българска робия. Но царьтъ не мислѣлъ тѣй. Наистина, следъ като съюзьтъ му съ арабитѣ се скжсалъ неочаквано, той не можелъ да се надява, че ще превземе Цариградъ. Но при сблъскванията си съ гърцитѣ видѣлъ, че е доста отслабилъ империята — и му се не щѣло да я остави да се засили. За него било явно, че — ако успѣе да вплете Византия въ война,

доста ще е да ѝ нанесе две-три поражения, да я сломи съвсемъ, а сетне ще му бжде лесно да нахълта съ войски въ столицата и да заеме императорския престолъ.

СИМЕОНЪ ИСКА ДА ВЛЪЗЕ ВЪ ЦАРИГРАДЪ

Той отговорилъ на патриарховото писмо: съгласенъ е на миръ, но — понеже е победителъ, трѣбва да му отворятъ вратитѣ на Цариградъ, за да влѣзе тържествено. Освенъ това, да му отстъпятъ всички византийски земи на Балкански полуостровъ — като възмездие за многото загуби, що му причинили гърцитѣ. Ако сж съгласни съ това, да пратятъ въ стана му хора, та да се почнатъ преговори за миръ. Симеонъ мислѣлъ, че въ Цариградъ ще се оскърбятъ, като прочетатъ тия горди искания. И наистина, ако го пустнѣли да влѣзе въ столицата тържествено, както прилича на победителъ, трѣбвало да се съгласятъ следъ това съ всичко, каквото предложи той. Ако му отстъпнѣли всички земи що владѣела Византия на Балкански полуостровъ, неговото царство щѣло да граничи съ Цариградъ и той би можалъ да превземе столицата когато поиска.

Но гърцитѣ и тоя пжтъ преглътнали оскърблението. За тѣхъ било доста и това, че Симеонъ не иска да го признаятъ за византийски императоръ. Тѣ видѣли, че ламтежитѣ на българския царъ сж поослабнали, откакъ смѣлиятъ му кроежъ за обсада на столицата по суша и море не сполучилъ. Затова решили да постъпятъ умно и сдържано. Патриархъ Николай отговорилъ на Симеона, че за миръ може да се говори, само ако смали своитѣ искания: той

иска невъзможни нѣща, значи, не желае миръ, а — вражда и войни. И въ това писмо му предложилъ злато, сребро и други дарове, по-много отъ ония, що му били вече обещани, па и земя, каквото си избере, но тържествено влизане въ Цариградъ не можело да му се позволи, нито да му се дадатъ европейскитѣ земи. Стигало му и това, че Византия се съгласява да плаща занаяпредъ на българитѣ данъкъ: такова нѣщо нѣмало нито преди Симеона, нито въ негово време до оня день.

СИМЕОНЪ ОСКЪРБЯВА ИМПЕРАТОРА

Като не успѣлъ съ гордитѣ си и оскърбителни думи да предизвика гърцитѣ на открита война, Симеонъ избралъ друго сръдство. Всички знатни лица, които изпращали византийскитѣ управници при него — било съ писма отъ патриарха или императора, било за преговори, той задържалъ. Заповѣдвалъ да ги оковаватъ въ вериги, като казвалъ, че ще ги държи оковани, додето императорътъ не пусне на свобода неговитѣ пратеници до халифа. Но въ Цариградъ не смѣли и да помислятъ за разплата съ оръжие; патриархътъ само укорилъ съ писмо царя, че върши работи, които си не позволяватъ дори невѣрниците, защото всички народи смѣтатъ за нѣщо непозволено да се задържи пратеникъ. Най-сетне Симеонъ решилъ да опита и последното сръдство: да оскърби византийското правителство направо, та да го предизвика на война. Тогава въ Цариградъ имало не единъ, а трима императори: младиятъ Константинъ Багренородни, неговиятъ ужъ побацимъ — Романъ Лакапинъ, който се

билъ провъзгласилъ за императоръ, и Романо-
виягъ синъ Христофоръ. Макаръ че тия импе-
ратори писали на Симеона писма, той ги не удо-
стоилъ съ честъта да имъ отговори, ами писалъ
на сената; съ това искалъ да каже, че не желае
миръ съ императоритѣ, а съ народа. Но тѣ
прегълтнали и това тежко оскърбление: само
патриархътъ укорилъ Симеона, че е непри-
лично, следъ като е получилъ писмо отъ
управника, да не отговори нему, ами да пише
на подданницитѣ му.

Но цариградскитѣ властници се само пре-
стрували, че имъ е все едно, какъ се обръща
къмъ тѣхъ Симеонъ. Тѣ помнѣли оскърбле-
нията. Освенъ това, грижели се и да отпждятъ
надалекъ отъ своитѣ граници неговитѣ войски,
но не съ война, а другояче, както правѣли пове-
чето пжти хитритѣ византийски императори. Още
следъ като падналъ Одринъ, когато въ Цари-
градъ се уплашили, че иде редъ и на столи-
цата да бжде обсадена, патриархъ Николай се
обърналъ къмъ папата въ Римъ съ молба — да
защити Византия отъ оългаритѣ. Въ сжщото
време пъкъ императорътъ изпратилъ свои хора
да подкупятъ съ обещания и пари сръбския
князь Захарий. Папата изпратилъ въ Цариградъ
двама владици — Теофилакта и Кара, — да
уредятъ нѣкои църковни работи заедно съ
патриарха; тѣ носѣли и писмо отъ папата до
Симеона. Папата имъ билъ поржчалъ — като
си свършатъ работата въ Цариградъ, да оти-
датъ въ България и вржчатъ писмото на царя.
Но патриархъ Николай знаелъ, че римската
църква още отъ времето на Бориса гледа да
предума българитѣ да се отметнатъ отъ ца-

риградската патриаршия и да признаятъ нейната властъ, отъ православни да станатъ католици. А тъкмо въ онова време, когато Симеонъ билъ намразилъ императоръ Романа, понеже не щѣлъ да се съгласи съ неговитѣ условия за миръ, нито да признае царската му титла, па го било гнѣвъ и на Николая Мистикъ, понеже не искалъ да потвърди патриаршеското достоинство на българския църковенъ началникъ, царьтъ можелъ да се разбере съ папскитѣ пратеници и да премине — ведно съ цѣлия народъ — къмъ римската църква. За да попречи на тая среща, Николай не далъ на Теофилакта и Кара да отидатъ въ българския станъ. „Не ви трѣбва“, — имъ рекълъ той, — „да отивате тамъ. Симеонъ задържа всички пратеници, които отиватъ при него, въ вериги ги оковава, оскърбява ги, притѣснява ги. Той е много гнѣвливъ, сприва е, съ него не можете се разбра. Дайте, азъ ще му препратя папското писмо, а вие си вървете въ Римъ: все едно, че сте му го сами предали.“ Въ писмото, що изпратилъ до Симеона заедно съ папското, Николай му писалъ, ако иска да се почнатъ преговори за миръ, да отправи писмо до управницитѣ, а не до сената, и да означа, на кое мѣсто желае да се срещнатъ пратеницитѣ; дори му писалъ, че самъ иска да се яви като византийски пратеникъ.

НОВИ ПИСМА ДО СИМЕОНА

Патриархътъ се надявалъ, че Симеонъ ще се уплаши отъ папското писмо и ще побърза да склучи миръ, но това не станало. Царьтъ издалъ нова заповѣдь — да почнатъ опусто-

шения на градоветъ и селищата край Цариградъ. За да го склонятъ къмъ миръ, императоръ Романъ и патриархъ Николай решили да постъпятъ съ добро. Най-напредъ императорътъ, а после и патриархътъ му пратили по едно писмо, написано приятелски, пълно съ молби за миръ. Но и тия писма не свършили работа: Симеонъ отговорилъ на Романа много гордо, съ подигравки и оскърбления. Писмото на патриарха било написано мъдро и съ голѣма човѣщина. Той пишелъ, че не е редно — християнитѣ да си мърсятъ ржцетѣ и душата съ убийства, едни други да се изтрѣбватъ. „Помисли“ — казвалъ той Симеону, — „че има страшенъ Божи сждъ!“ Той му напомнилъ, че скоро ще навърши шестдесетъ години, та време е да помисли и за душата си: да прекъсне кървопролитията, защото — когато умре — ще се яви предъ Бога на сждъ и Богъ ще бжде строгъ къмъ него, защото не е само християнинъ, а и управникъ на цѣлъ народъ. „Не бива“ — пишелъ той, — „да мислишъ, че те чака още дълги години животъ, защото и момъкъ да си дори, пакъ може всѣки мигъ да умрешъ; а късно ще е — да мислишъ за дѣлата си и да се каешъ, когато дойде день — да се разлжчи душата отъ тѣлото“. Николай му писалъ като духовенъ баща, комуто е мила участъта на непослушния синъ. Той казвалъ, че му пригръща колѣнетѣ и го цѣлува по устата, очитѣ и челото — съ молба да прекъсне войната и се съгласи за миръ.

ВЪЗСТАНИЕ ВЪ СЪРБИЯ

И това писмо не измѣнило решението на непреклонния български царь — да воюва, докле превземе Цариградъ. Но въ това време станали случки, които принудили Симеона самъ да поиска миръ и да се върне въ България. Още презъ 921 г., както се каза вече, сръбскиятъ князь Захарий свалилъ съ Симеонова помощъ Павла и заелъ престола му. Година следъ това, византийскитѣ управници пратили при него хора да го склонятъ съ богати дарове и обещания да се откаже отъ клетвата си за вѣрностъ къмъ Симеона и да премине на тѣхна страна. Той обещалъ. Но тъкмо въ онова време не смѣлъ да стори това, защото го било страхъ, че Симеонъ ще постъпи и съ него като съ предходникитѣ му. Ала когато се разчуло, че Симеоновитѣ пратеници до халифа сж заловени и пратени въ Цариградъ, князь Захарий, па и всички тайни и явни приятели на Византия се зарадвали: разбрало се, че българитѣ не могатъ вече да сторятъ нищо на империята. Додето Симеонъ обмислялъ, какъ да постъпи, князь Захарий вдигналъ възстание — да освободи Сърбия отъ върховната властъ на българския царь. Тоя пжтъ възстанието обхванало като бръзъ пожаръ цѣла Сърбия. То не било само викъ на Захария, комуто дотегнало да признава надъ себе си господарь, а и жажда за освобождение, кипнала въ душата на цѣлия сръбски народъ.

ВЪЗСТАНИЕ ВЪ БЪЛГАРИЯ

Но недоволни имало не само въ Сърбия. Дългитѣ войни за Цариградъ дотегнали и на

българския народъ. Много хора били дигнати на кракъ, всичко младо и силно отишло по бойнитѣ полета — и това траяло години подъ редъ. Непрекжснатитѣ войни съсипали народа, данъцитѣ му тежели, много негови хора били избити. Недоволнитѣ се изселвали съ хиляди въ Византия. Населението почнало да роптае. Па и явно било, че нѣма полза отъ тѣзи войни: избивали се хора отъ дветѣ страни, а България не печелѣла нищо. Та когато ппамнало възстанието въ Сърбия, всички недоволници въ България, най-вече въ западната ѣ половина, сжщо възстанали: искали да спре войната и хората имъ да се прибератъ по домоветѣ.

Въ това време Симеонъ мислѣлъ само за Цариградъ: нищо не можело да му отбие ума на страна. Когато се научилъ за възстанието въ Сърбия, той погледналъ на работата като на шега: увѣренъ билъ, че ще се разправи съ възстанниците много лесно, както се билъ разправялъ вече не веднажъ. И тоя пжтъ пратилъ войводитѣ Теодоръ Сигрица и Мармаиса съ войски — да свалятъ отъ престола князь Захария, да го оковатъ въ вериги и отведатъ въ Преславъ. Но усмирителитѣ били малцина на брой: царьтъ задържалъ повечето войска предъ Цариградъ. Сърбитѣ разбили българитѣ, пленили войводитѣ, заклали ги и пратили главитѣ и оржжието имъ на императора — да се похвалятъ, че сж му вѣрни съюзници. Следъ тая побѣда надъ българитѣ, възстанието взело още по-широки размѣри; сърбитѣ получили насърчение; ония, които се колебаели до тогава, чия страна да взематъ, тръгнали съ тѣхъ; тѣй възстанието обхванало още повече области.

На царя било известно и за разбиването на Сигрицовитѣ и Мармаисови войски, и за възстанието въ България. Той видѣлъ, че трѣбва да се бърза: възстанието се разпалвало отъ день на день все по-нашироко. Бавежъ не бивало вече: трѣбвало Симеонъ да си върви въ България. Но той не мислѣлъ да сключва миръ: все му се искало, щомъ усмири възстанниците, да продѣлжи войната съ Византия, додето гърцитѣ не сж дошли на себе си, и да превземе Цариградъ. Затова решилъ да свърже за малко примирие — при колкото се може по-сгодни условия. За да покаже на гърцитѣ, че не прави това отъ слабостъ, нито е принуденъ да прекъсне войната, той потеглилъ съ цѣлата си войска за столнината. Това било презъ есенята на 923 година. Войниците спрѣли на станъ предъ Влахернскитѣ врата, подъ самитѣ стени на Цариградъ. Симеонъ искалъ да каже съ това на гърцитѣ, че не мисли да връща на Византия превзетитѣ земи, па искалъ и да скрие, че трѣбва да си оттегли войскитѣ, защото нѣма сила — и съ гърци да се бие, и съ възстанници да се разправя. Трѣбвало да се покаже, че е твърдо решилъ да свърже миръ — и то до животъ.

ПРЕГОВОРИ ЗА МИРЪ

Като разположилъ войската си на станъ предъ крепостта, царътъ известилъ въ столицата, че иска да почне преговори за миръ съ патриарха и боляритѣ. Изпратили отъ дветѣ страни заложници, както било обичай. Следъ това при Симеона се явили трима души отъ гръцка страна: самиятъ патриархъ и двама

велможи — Михаилъ и Йоанъ. Царьтъ ги посрещналъ и казалъ на Николая: „За славно и важно дѣло съмъ дошълъ предъ Цариградъ да почна съ тебе преговори, за миръ“. Старецьтъ се зарадвалъ много. Говорили що говорили, най-сетне Симеонъ казалъ на пратеницитѣ, че иска да се срещне съ самия Романъ Лакапинъ, та съ него да довърши преговоритѣ.

Патриархътъ и боляритѣ се върнали въ столнината радостни. Зарадвалъ се и императорътъ, че най-после ще настъпи миръ и народътъ му ще си отдъхне отъ дългия страхъ и трепетъ предъ българското оржие. Уговорено било — Симеонъ и Романъ да се срещнатъ до брѣга на Златенъ рогъ, вънъ отъ крепостнитѣ стени. Надъ морето изградили здрава дървена беседка и я обиколили съ ограда. Императорътъ щѣлъ да пристигне съ кораба си тамъ, а Симеонъ да дойде отъ стана си. Първа грижа на царя било да втълпи въ ума на гърцитѣ, че—ако се съгласява да сключи миръ, то не е нито отъ заплахитѣ и укоритѣ на императоръ и патриархъ, нито отъ писмата, що билъ получилъ отъ Римъ и Цариградъ, нито пъкъ понеже нѣма сили да продължава войната, а просто — защото самъ иска миръ. Той знаелъ, че — ако разбератъ въ столнината пригѣсненото му положение, ще поискатъ да имъ отстъпи всички завладени земи и той ще се върне въ България безъ какъвто и да е добивъ. А нему се искало въ тия преговори за земитѣ да не става дума.

СИМЕОНЪ СЕ СРЕЩА СЪ РОМАНА

Затова, докле гърцитѣ приготвяхли каквото трѣбва за срещата, Симеонъ накаралъ своитѣ войници да изгорятъ църквата Св. Богородица и всички околни сгради и да ограбятъ де що намѣрятъ вънъ отъ стенигѣ. Императоръ Романъ се боелъ отъ Симеона. Той знаелъ, че царьтъ го не признава за законенъ управителъ на Византия. Па не можелъ да забрави — и какъ го унижавалъ, когато пишелъ не нему, а на сената, какъ го укорявалъ съ тежки оскърбления въ писмата си до патриарха. Сега той не знаелъ, съ какви очи да го срещне. Много билъ смутенъ. Дори се боелъ — да не би българитѣ да го убиятъ въ време на срещата. Само Богъ можелъ да му помогне. И той отишълъ заедно съ патриархъ Николая въ църквата Св. Богородица Влахернска, дето дълго се молилъ на колѣне, съ ржце къмъ небето, правилъ поклони, плакалъ съ горещи сълзи — дано Божията Майка вразуми българския царъ наистина да се съгласи на миръ. А за да се защити отъ непредвидена опасностъ, взелъ отъ църквата пояса на св. Богородица, за който народътъ казвалъ, че прави чудеса, и си го препасалъ. Сетне тръгналъ къмъ уреченото мѣсто. Съ него вървѣли, освенъ патриархъ Николая, и почетни тѣлопазители съ броня, щитове и оржжие. Това станало на 4 септемврий. Къмъ 10 часа преди пладне дошълъ и Симеонъ. Следъ него вървѣли много войводи и тѣлопазители, на стройни редове. Всички — облѣчени съ стоманена броня. Едни — съ златни щитове и копия, други — съ

сребърни. Нѣкои били въоръжени съ боздугани, други — съ сѣкири. Когато стигнали до беседката, царьтъ се спрѣлъ тържествено. Войводи и тѣлопазители го обиколили — и всички го поздравили на грѣцки езикъ съ ония думи, съ които било прието да се поздравява императорьтъ.

Въ това време хората отъ сената, византийскитѣ царедворци, благородницитѣ и знатнитѣ граждани стоели наврѣхъ градската стена и гледали тържеството. Романъ Лакапинъ се прѣвъ качилъ по стѣлбата въ беседката, украсена както подхожда, и се спрѣлъ да чака българския царъ. Императорьтъ се силѣлъ да покаже, че не го е страхъ. Когато се явилъ Симеонъ, придруженъ отъ толкова много въоръжени войници и пълковѣдци, той се престорилъ, че е готовъ на всичко — дори да падне мъртавъ за доброто на своитѣ подданици. Симеонъ пъкъ изпратилъ при него хора — да поискатъ заложници отъ византийска страна — и самъ отредилъ българи за заложници. Съ това искалъ да покаже, че императорьтъ нѣма отъ що да се бои, че никой не мисли да вади оржие срещу него. А за да унизи грѣцитѣ и тѣхния императоръ и да покаже, че не Романъ, а самъ той е въ правото си да се бои отъ убийство изъ засада, защото грѣцкото коварство е станало пословица, Симеонъ пратилъ тѣлопазители си да обгледатъ грижливо беседката — да не би да има подвиженъ подъ или да сж укрити задъ дѣскитѣ въоръжени убийци. Следъ това слѣзълъ отъ коня и се приближилъ къмъ императора. Двамата самодрѣжци се поздравили любезно и почнали да говорятъ за мира.

РОМАНЪ МОЛИ СИМЕОНА

Императорътъ съзнавалъ слабостта на Византия предъ здравата сила на българитѣ, макаръ че Цариградъ билъ заграденъ съ дебели стени, отъ чиито бойници се виждали покрититѣ съ желѣзни шлемове глави на войницитѣ и многото стрелометни и копиеметни машини. Той знаелъ, че ще бжде смѣшно да заплашва Симеона било съ война, било съ нападъ отъ страна на маджари, печенези и други диви племена. Затова почналъ да го моли и да му говори за неговитѣ длѣжности на христианинъ, „Чухъ, че ти си набоженъ човѣкъ“, — рекълъ той, — „па изглеждашъ и истински христианинъ; ала онова, що видѣхъ да вършишъ, сѣ не съгласява съ това, ще говорятъ за тебе. На набожния човѣкъ и на христианина подобава да обича мира и любовта, защото Богъ е любовъ: само нечестивецъ и безвѣрникъ може да се радва на убийства и неправедно кървопролитие. Ако си истински христианинъ — а ние вѣрваме напълно, че е тъй, — спри най-после всички тия неправедни убийства: стига се е проливала кръвъ на невинни хора — време е да се склучи между насъ, христианинѣ, миръ. И ти си христианинъ, па и самъ се зовешъ христианинъ: недей желя посемсега — дѣсницитѣ на христиани да се омърсяватъ съ кръвъ на едновѣрци. Па недей забравя, че и тебе чака смъртъ, въкръсение и Божи сждъ и отплата. Днесъ си живъ, а утре ще се превърнешъ на прахъ. Една огница ще угаси всѣка гордостъ. Какъвъ отговоръ ще дадешъ Богу. Жогато се изправишъ на сждъ предъ Него, за

неправеднитѣ убиства? Съ кои очи ще погледнешъ страшния справедливъ Сждникъ? И защо правишъ това? Ако си желенъ за богатство, готовъ съмъ до пресита да те обогатя — само спри своята дѣсница, обикни мира, пожелай съгласие съ насъ, та и саминъ да прекарашъ миренъ, безгриженъ и спокоенъ животъ, па и христианитѣ да си отдѣхнатъ най-после отъ беди и nevoли, да не избиватъ вече своитѣ едновѣрци, защото не е редно — христиани да убиватъ христиани.“

СИМЕОНЪ ОБВИНЯВА

Следъ тая речъ на Романа заговорилъ Симеонъ. Той му казалъ предъ царедворцитѣ, четия войни, за които е дума, сж предизвикани отъ лудитѣ постѣпки на византийскитѣ управници, че тѣ първи прекъснали мира и желали война, затова вината е на Византия — и нейнитѣ водачи ще отговарятъ за убиства — та предъ Бога, а не той. Сетне подхвърлилъ, че и патриархъ Николай го билъ обвинявалъ въ сжщото, макаръ да признавалъ, че поради безумнитѣ постѣпки на прежния императоръ и на развратната Зоя сж избухнали войнитѣ и кървопролитията. „Ако патриархъ Николай“, — рекълъ Симеонъ, — „не бѣше съгласенъ съ тия управници, които оскърбиха пратеницитѣ на моя народъ и наговориха дивацитѣ да ни нападнатъ, като ги пренесоха на свои кораби въ земята ни, защо — като пастироначалчикъ и глава на църквата — не попречи на войната? Или защо не отлжчи поне отъ църквата христианитѣ-управители, които го не слушатъ, а се сдружаватъ съ езичници.“

за да избиватъ християни? И тоя коваренъ патриархъ ми писа, че се билъ денонощно молѣлъ Богу за мене! Навѣрно поради тия негови молитви въ битката при Ахелой византийска ржка рани коня, който бѣхъ яхналъ, когато предвождахъ своитѣ войници. . .“

Симеонъ се подигравалъ не само съ патриарха, а и съ императора и неговитѣ съуправници. По всичко личело че Византия е предъ него нищо. Отъ него зависѣло да каже, какво да сторятъ гърцитѣ, за да се съгласи на миръ. Но той не казалъ това. Условия не предложилъ, а когато императорътъ повелъ приказка натамъ, той му немарливо забелязалъ, че всичко ще се нагласи. „Бждете спокойни,“ — рекълъ: — „не ще има вече вражди между насъ и васъ, не ще стане нужда по-семсега да обличаме военни дрехи. На войната ще се тури край и ще настѣпи миръ“.

СИМЕОНЪ СЕ ВРЪЩА

Тѣй се свършила срещата. Гърцитѣ очаквали—още тогава, или поне веднага следъ това Симеонъ да опредѣли условията за миръ и да се подпише договоръ. А по думитѣ му разбрали, че иска само примирие — да си починатъ дветѣ страни. Българскиятъ царъ се върналъ въ стана съ многобройни дарове — отъ хубави по-хубави, отъ скжпи по-скжпи. Но докле траяла срещата, случило се нѣщо, което гърцитѣ смѣтнали за лоша личба. Въ сжщото време, когато Симеонъ и Романъ говорѣли за миръ, надъ тѣхъ се извили два орела, прилетѣли единъ къмъ другъ, надали викъ, но веднага следъ това се раздѣлили: единиятъ полетѣлъ

къмъ Тракия, а другиятъ — къмъ Цариградъ. Мнозина видѣли орлитѣ и си рекли: „Ужъ за миръ еж се ставили да приказватъ самодръжцитѣ, но миръ не ще настѣпи скоро.“

ПОТУШВАНЕ НА ВЪЗСТАНИЕТО

И наистина, Симеонъ се върналъ въ Преславъ, безъ да склучи миръ. Главна грижа му било да усмири възстанието въ България. Повечето възстанници, като чули, че иде войска, пратена отъ царя, избѣгали въ Сърбия. Но и тамъ ги не чакало добро. Силната българска войска, предвождана отъ трима войводи, навлѣзла и тамъ. Князь Захарий се уплашилъ; той избѣгалъ въ Хърватско, при князь Томислава. Сръбскитѣ жупани, водачи възстанието, били уловени, оковани въ вериги и пратени въ България. Цѣла Сърбия била опустошена. По голѣмата частъ отъ населението била преселена въ български земи; мнозина успѣли да избѣгатъ въ Хърватско или Византия, но другитѣ трѣбвало да се покорятъ на българската власть. Сърбия била придадена къмъ България. За неенъ управникъ Симеонъ назначилъ князь Чеслава, синъ Клонимировъ.

СИМЕОНЪ И ХЪРВАТИТѢ

Възстанието било усмирено. Сърбия влѣзла въ границитѣ на българското царство. Идѣло редъ на Византия: Симеонъ трѣбвало да се разправи и съ нея. Но какъ да стори това? Ако поднови войната, страхувалъ се отъ ново възстание. Ако ли стои съ скръстени рѣце, боелъ се — да неби да изгуби земитѣ, що билъ спечелилъ въ миналитѣ войни. Но имало и

друго нѣщо, което затруднявало положението му. Следъ разправиитѣ съ Сърбия, хърватитѣ му станали врагове. Въ 924 год. князь Томиславъ се провъзгласилъ за кралъ и папата му призналъ титлата. Откакъ Сърбия била придадена къмъ България, хърватитѣ станали прѣки съседи на Симеоновото царство. Сърбитѣ бѣгали отъ България въ Хърватско. Новото кралство се засилвало отъ день на день. Та царътъ се боелъ, че — ако нападне Византия — сърбитѣ отново ще възстанатъ, поддържани отъ хърватитѣ. Но не било само това. Срещу България се свързалъ новъ опасенъ съюзъ. Императоръ Романъ успѣлъ да привлече на своя страна не само кралъ Томислава, но и захълмския князь Михаила, който се отказалъ отъ съюза си съ Симеона. Тия двама славянски владѣтели се сговорили съ византийския императоръ, — ако българитѣ нападнатъ Византия, тѣ пъкъ да нахлуятъ въ България. Затова Симеонъ трѣбвало или да склучи траенъ миръ съ гърцитѣ, като осигури колкото се може повече облаги и добивки за България, или да развали съюза имъ съ хървати и захълмци.

НОВЪ ПОХОДЪ НА СИМЕОНА

На Симеона се не искало миръ съ Византия, защото не желяелъ да се откаже отъ Цариградъ. Но не можелъ да обяви и война на Томислава и Михаила, защото се боелъ, че Византия ще го нападне въ това време отъ югъ. Трѣбвало най-напредъ да се разправи съ гърцитѣ, а после съ тѣхнитѣ съюзници. Затова изпратилъ презъ есеньта на 924 год. войски — да заематъ всички градове и крепости, които

били завоювани преди това. На войводитѣ заповѣдалъ — ако нѣкъжде имъ се опратъ, да вадятъ оржие.

Въ Цариградъ останали изненадани, като се научили за това. Пръсналъ се слухъ, че Симеонъ настѣпва отново къмъ столнината. Всички възнегодували. Почнали да се готвятъ за война. Но скоро се разбрало, че царьтъ само завзема крепоститѣ, а за Цариградъ не мисли. Па и за гърцитѣ било трудно да му обяватъ война, макаръ че имъ заграбвалъ земитѣ. Тѣ нѣмали сила да воюватъ съ България, много по-мощна отъ Византия. Освенъ това, ако подигнатъ война срещу Симеона, щѣли да опълчатъ противъ себе си българския народъ. Царьтъ щѣлъ да рече тогава: „Ето че гърцитѣ ни обявяватъ война: ставайте да се биемъ!“ И сжщитѣ, които сж доскоро роптали противъ тежкитѣ походи, щѣли може би да се дигнатъ срѣщу Византия като единъ човѣкъ.

ПОСЛЕДНО ПИСМО НА НИКОЛЯЯ МИСТИКЪ

Симеоновитѣ своеволия оскръбили и патриарха, и императора, и сената. Но понеже виждали, че отъ война не ще иматъ облага, поискали миръ. Николай писалъ и тояпжтъ на царя писмо — и това писмо било последно. Писано било въ началото ва 925 год., а нѣколко месеца следъ това патриархьтъ умрѣлъ. Въ това писмо той укорилъ Симеона, че си не стои на думата, що изрекълъ, когато се срещналъ съ императора. „Де останаха обещанията ти?“ — пита той. — „Де е оня блаженъ миръ, за който говорѣше тогава? Мълвата, че искашъ миръ, се разнесе по дветѣ земи — българска и

гръцка — и всѣки, който я чу, възхвали съ високъ гласъ Бога. Помисли си, прилича ли ти, като се стремишъ къмъ слава и величие, да се отричашъ отъ своитѣ думи?“ Следъ това му напомнилъ за подигравкитѣ, що билъ изрекълъ предъ императора и царедворцитѣ. Той писалъ, че ако Симеонъ се е отървалъ въ Ахелойската битка, то било защото водѣлъ отбранителна война: тогава били виновни управниците на императрица Зоя, които нарушили мира и нападнали България. Самъ Богъ защитилъ въ оня мигъ Симеона, както защитава винаги невиннитѣ. Но царьтъ трѣбвало да вземе поука отъ това и да разбере, че — както се е безумно възгордѣлъ и е повелъ несправедливъ походъ за грабежъ на земи — Богъ ще го накаже. „Гледай“, — пишелъ старецьтъ — „да не би въ битката, предизвикана отъ тебе, да бжде убитъ не коньтъ, а самъ ти — не дай Боже — да паднешъ мъртавъ!“ И той му разказвалъ, какъ и сенатъ и императоръ се готвятъ за война съ Симеона, и не щатъ да чуятъ Николаевитѣ думи — да потърпятъ, докле Богъ смегчи сърдцето на царя — да пожелае миръ. „Всички отъ сената“ — пишелъ Николай Мистикъ, — „и цѣлиятъ градъ съ тѣхъ, па не само градътъ, а и подданницитѣ до единъ съ възмущение казватъ, че не ще търпятъ вече българитѣ да вилнѣятъ, а ще имъ отплатятъ за смъртъта на своитѣ сродници и близки и ще ги накажатъ за грабежа на земитѣ: по-скоро ще умратъ на бойното поле, отколкото да претърпятъ безумната надменность на българския царь. Затова помни добре, че не само цѣлата византийската войска, а и всички годни

да държатъ оржие ще се опълчатъ срещу васъ, подкрепени отъ Божията помощъ.“ Затова го съветвалъ, да чуе думитъ му: да се съгласи на миръ, както щѣлъ да се съгласи и Романъ, ако Симеонъ поиска да се почнатъ преговори.

По-натамъ патриархътъ увещава българския царъ да спре обцитѣ злочестини, като прекъсне войната и пожелае миръ. „Спри сълзитѣ, охканията и клетвитѣ, които сипятъ по тебе всички — и българи, и гърци, и бедни и богати, и иноци, и духовници, и миряни! Нашиятъ христорлюбивъ императоръ, макаръ че и сенатъ, и държавници, и пълководци, и войводи го подбуждатъ къмъ походъ противъ тебе, е миролюбивъ човѣкъ. Той послуша моитѣ съвети и ми каза: „Отче, както се вижда, азъ съмъ изпедналъ между чукъ и наковалня. Отъ една страна сж управницитѣ, които искатъ война, отъ друга е твое преосвещенство, което желае миръ. Ето какво ще ти кажа: пиши на нашия братъ, че ние му предлагаме толкова много злато, колкото може и е редно да се даде, па още и толкова скъпи дрехи и дарове, колкото би било нему отъ полза да приеме, а мене прилича да предложа. Стига да му е угодно да свърже миръ, ние сжщо ще се съгласимъ и не ще се противимъ на твоя съветъ.“ Па и самъ патриархътъ твърдѣлъ, че отъ Симеона зависи да каже — колко злато и дрехи иска; дори можелъ да поиска и нѣщо друго: стига да е изпълнимо, щѣли да му задоволятъ желанието.

На Симеона, разбира се, не трѣбвалъ миръ съ Византия; мисълта да превземе Цариградъ, щомъ се разправи съ съюзницитѣ на Романа, му не давала да помисли за миръ. Но той трѣбвало да увѣри гърцитѣ, че желае да сключи миръ; трѣбвало да позабави преговоритѣ, докле развали съюза между славянитѣ и Византия. Ако предложелъ на гърцитѣ неизпълними условия, тѣ щѣли да разбератъ, че не желае миръ, и — както били възмутени отъ своеволията му — можело да излѣзатъ съ войски срещу него; въ сжщото време хървати, захълмци и сърби навърно щѣли да нападнатъ България отъ западна страна — и Симеонъ трѣбвало да се бие и съ еднитѣ и съ другитѣ, безъ сигурни надежди за победа. Трѣбвало да се постъпи много умно. За да покаже на императора, че не ще се съгласи да се откаже отъ превзетитѣ земи 'и че се смѣта по власть равенъ съ него, Симеонъ се провъзгласилъ за царъ на българитѣ и гърцитѣ. Следъ това изпратилъ на Романа писмо; въ началото на писмото си сложилъ новата титла. Той пишелъ, че е съгласенъ да свърже миръ, ако му отстъпятъ земитѣ, които билъ вече превзелъ. Тия земи му се падали, като отплата за оскърблението: византийцитѣ нападнали неочаквано цаството му, накърнили мира и затова трѣбвало Романъ да поправи грѣшката на своитѣ предходници, като му отстъпи крепоститѣ и градоветѣ. Самъ Богъ билъ помогналъ Симеону да превземе тия земи, за да го награди, следъ като гърцитѣ

го онеправдали. затова и Романъ трѣбвало да му ги даде. Освенъ това, българитѣ имали обичай, когато превзематъ чужда земя, да я не връщатъ, защото сж се били за нея и сж паднали тѣхни хора.

ОТГОВОРЪ НА РОМАНА

Макаръ, че Симеонъ предлагалъ нагледъ лесно приемливи условия, императорътъ прочелъ писмото му съ голѣмо възмущение. Оскрбило го най-напредъ това, че българскиятъ владѣтель нарича себе си царъ на българитѣ и гърцитѣ.

Въ своето писмо до Симеона императорътъ го нарича просто повелителъ на българитѣ. Сетне го запитва, каква полза има отъ това — да се пише „царъ на българитѣ и гърцитѣ“, когато Богъ не му е далъ тая титла. „Ако желашъ да се зовешъ царъ на гърцитѣ“, — пишелъ Романъ, — „нищо ти не пречи да се обявишъ и за господаръ на цѣлата земя, па дори и за сарацински емиръ - уль - мюмининъ (князь на правовѣрнитѣ), за да станешъ по-страшенъ за хората.“ Тия редове въ Романовото писмо, па и ония, що следватъ по-натамъ, сочатъ ясно, че императорътъ е падналъ въ примката, нагласена отъ Симеона. „Недей мисли, мой духовенъ брате“, — пише той, — „че ти, като си разорилъ цѣлата западна часть на империята и си заловилъ въ пленъ населенитѣ ѝ, можешъ да се наречешъ царъ на гърцитѣ: тѣ не сж отишли при тебе по своя воля, ами сж поробени презъ вземе на война, затова и бѣгатъ отъ покоренитѣ земи и дохождатъ при насъ, като при свои едноплемен-

ници.“ Той казвалъ, че има повече право да да се нарече царь на българитѣ и гърцитѣ, понеже година преди това били избѣгали до двадесетъ хиляди българи, намразили войната и насилието, за да намѣрятъ подслонъ въ мирната и спокойна византийска държава. Романъ го пита следъ това: „Царь на кои гърци се наричашъ? На тия ли, които си изловилъ въ пленъ, или на ония, които сж предадени на невѣрнитѣ племена и обречени на робство? Защото за другитѣ гърци (които живѣятъ въ империята), ти знаешъ много добре — какво мислятъ и говорятъ за тебе.“

Когато идва редъ да отговори на Симеоното предложение за миръ, императорътъ почва да го обвинява, че билъ огорчилъ гърцитѣ, като дигналъ походъ противъ тѣхъ, опустошилъ градоветъ и много население изтрѣбилъ, разорилъ храмоветъ, хиляди хора отвелъ въ пленъ. Той се отказва да му остжпи покоренитѣ земи и го заплашва съ отмѣстителна война. „Спри меча!“ — пише императорътъ: — „Спри го, понеже и той се умори вече да убива. Спри го — да не би нѣкакъ си мечътъ на отмѣщението да блесне надъ тебе и лжкътъ на разплатата да се изопне! Свѣсти се и помисли, какъ ще се оправдаешъ тамъ горе, когато хилядитѣ избити застанатъ до тебе и почнатъ да зоватъ Сждника и Създателя и да те обвиняватъ!“ Най-после той му заявява, че не ще отстжпи отъ здравето си решение: „Ние никога нѣма да ти дадемъ ни педя земя, ни крепости, ни нѣкой другъ имотъ.“ Съгласенъ билъ да плаща всѣка година данъкъ на българитѣ и къмъ тия дарове да добави за Симеона още:

сто рала разкошна премъна. Той му казва, че за миръ ще може да се приказва, само следъ като българитѣ върнатъ всички превзети земи и крепости; не сторятъ ли това, да знаятъ, че ще имъ бжде отмъстено.

СИМЕОНЪ ПИШЕ НА РОМАНА

Отъ това смѣло, гордо и самоувѣрено писмо на Романа Симеонъ разбралъ, че оня се надява на своитѣ съюзници и се готви за война съ българитѣ. И наистина, малко време минало и византийскиятъ императоръ почналъ да укрепява крайморскитѣ градове, да праща тамъ голъма войска и припаси, но още не можело да се разбере, дали Романъ Лакапинъ очаква — Симеонъ да му обяви война, следъ като е получилъ писмото — или мисли самъ да воюва съ него, като очаква помощъ отъ хърватитѣ. За да узнае, какво крои императорътъ, царътъ отговорилъ на писмото му. Тоя отговоръ билъ написанъ също тѣй много обмислено. Симеонъ казвалъ на Романа, че не е право да иска отъ него да му повърне земитѣ, защото ги билъ превзелъ съ война и военнитѣ закони му давали право да ги владѣе. А за царската си титла пишелъ, че има право да я носи, понеже я е добилъ съ редъ победи и то по законъ, а не я е заграбилъ като Романа, който отнелъ властта отъ непълнолѣтния законенъ императоръ. Той го обвинявалъ, че е ограбилъ беззащитното дете и се е провъзгласилъ самъ за владѣтель. Па го запиталъ още, защо е мълчалъ толкова време, щомъ не е желаелъ да признае царската му титла: трѣбвало още преди години да се обади. Най-сетне, много умно под-

хвърлилъ, че Романъ ужъ все за миръ говори, а трупа припаси и войски въ крайморскитѣ градове. Въ края на писмото си добавилъ, че ако Византия желае миръ, трѣбва да се съгласи на отстъпки; дори поискалъ да пратятъ хора, съ които да почне преговори.

РОМАНЪ НАСТОЯВА ЗА МИРЪ

Императорътъ се очудилъ на това Симеоново писмо. И той, па и съуправителитѣ му, които очаквали отъ българитѣ война следъ Романовитѣ укори, останали изненадани. Тѣ си помислили, че царьгъ е принуденъ, поради вътрешни неуредици и страхъ отъ външни врагове, да се откаже отъ по-нататъшни завоевания и да пожелае миръ. Решили, че е най-добре, да се възползуватъ отъ това критическо положение на Симеона, та да сключатъ миръ при колкото се може по-добри условия. Затова императорътъ побързалъ да отговори на царьовото писмо. Въ отговора си той гледалъ да покаже на Симеона, че му е все едно — дали ще се съгласи на миръ или не; ужъ му отговаря — само за да отхвърли укоритѣ, че билъ взелъ престола съ насилие. Но въ сжщностъ по писмото личи, че той вѣрвалъ въ намѣрението на Симеона да се сдобри съ гърцитѣ и му се щѣло — наистина да се подпише миръ и то колкото се може по-скоро. Това писмо е написано миролюбиво и дори тукъ-таме Романъ гледа сякашъ да се извини, че въ прежното си писмо е вмъкналъ остри думи. Той залѣга да се покаже приятелъ на Симеона, да го склони съ добро къмъ миръ.

Най-първо императорътъ се оправдава, че билъ заелъ престола мирно, безъ кървопролитие, отъ добри намѣрения, съ съгласието на самия Константинъ Багренородни, съ когото се е и сродилъ. Сетне подхвърля хитро, че е готовъ да признае царската титла на Симеона, стига българскиятъ повелителъ да не се нарича и царь на гърцитѣ, защото не можело да има двама византийски императори. До тогава билъ мълчелъ и не изказвалъ недоволство отъ Симеона, който си билъ присвоилъ царската титла, защото чакалъ — самъ българскиятъ владѣтель да види грѣшката си. А за укрепяването на крайморскитѣ градове пише, че той си само изпълнявалъ дълга: стремѣлъ се да запази земитѣ, които е получилъ отъ своитѣ предходници, и да ги брани. И въ това писмо той заявилъ на Симеона, че трѣбва най-напредъ да отстъпи земитѣ, а после да се надява за миръ. Но пакъ подхвърлилъ, че е готовъ на отстъпки и щѣлъ да се покаже по-щедъръ, отколкото го смѣта Симеонъ. Накрай изказалъ надежда, че между българии и гърци ще настъпи миръ и приятелство — и тоя миръ ще трае дълго.

ХЪРВАТИТЪ ПОБЕЖДАВАТЪ

Друго и не трѣбвало на Симеона. Онова, що искалъ, станало. Въ Цариградъ се заприказвало, че българитѣ сж зле, та настояватъ — каквото ще да става, само миръ да се подпише. На Романовото писмо, разбира се, Симеонъ не отговорилъ. Той побързалъ да се разправи съ съюзницитѣ на Византия, додето въ Цариградъ не сж открили кроежитѣ му.

Още презъ пролѣтъта на 926 год. той пратилъ войски презъ Сърбия въ Хърватско, но походътъ не успѣлъ. Хървати, захълмци и сърби сполучили да увлѣкатъ българитѣ въ планинскитѣ тѣснини и да ги избиятъ. Когато Симеонъ се научилъ за тая несполука, обзелъ го страшенъ гнѣвъ. И тъй му се било струпало много. Честитѣ възстания въ Сърбия, безредицитѣ и недоволствата въ България, войнитѣ и преговоритѣ съ Византия, хитритѣ и оскърбителни писма на патриарха и императора: — всички тия случаи идѣли бързо една следъ друга. Отъ день на день, колкото повече старѣлъ, царътъ ставалъ все по-раздражителенъ и нетърпеливъ. Следъ поражението на българската войска въ хърватскитѣ планини му идѣло, както се казва, да излѣзе изъ кожата си. Рухвало всичко, що билъ намислилъ. Съюзътъ между славяни и гърци се закрепвалъ още по-здраво. Следъ известието за хърватската победа, византийскиятъ императоръ, комуто Симеонъ дори не отговорилъ на писмото, можелъ да му обяви война или поне да го принуди да склучи миръ при най-неизгодни условия за България. А що се отнася до гордия блѣнъ за Цариградъ, за него било вече смѣшно и да се мисли. Най-сетне, това поражение било тежка рана и за голѣмото честолюбие на Симеона: до тогава и той се мислѣлъ за най-силенъ на Балканския полуостровъ, па и Византия въ писмата си за миръ мълкомъ признавала, че е по-слаба отъ него. А и славянитѣ на западъ отъ царството му, па и самитѣ му под-

данници смѣтали царя за непобедимъ. Следъ поражението всичко се измѣняло. Ударътъ билъ много силенъ.

НАМЪСА НА ПАПАТА

Но Симеонъ се не отчаялъ. Той билъ упоритъ: въ кроежитѣ си отивалъ до край. Грѣшката трѣбвало да се поправи. Той почналъ веднага да се готви за новъ походъ въ Хърватско, да събира силна войска, за да си отплати за поражението и да смаже византийскитѣ съюзници. Но тъкмо тогава се случило нѣщо неочаквано.

Съюзътъ на славяни съ гърци билъ неприятенъ не само Симеону. И римскиятъ папа желаелъ да се развали тоя съюзъ, та да затвърди своята църковна властъ надъ Хърватско и Далмация, като откъсне хървати, захълмци и сърби отъ Византия. Нему се искало, разбира се, и българитѣ да минатъ подъ негова църковна властъ, и тѣ да станатъ католици. Следъ войната съ Симеона, макаръ че хърватитѣ победили, тая победа ги не зарадвала много. Тѣ виждали, че сж надвили не толкова съ сила, колкото съ хитростъ: ако българитѣ знаели хърватската земя съ нейнитѣ тѣсни проходи и стръмнини, щѣли да воюватъ иначе. Кралъ Томиславъ билъ увѣренъ, че Симеонъ не ще му прости, както не пощадилъ сърбитѣ преди това, и сега — като знае, защо сж разбити войскитѣ му, ще успѣе да нанесе смъртоносенъ ударъ на хърватитѣ. Затова той пратилъ хора въ Римъ да помолятъ папата да се застъпи предъ българитѣ за миръ. Къмъ Византия той се не само не

обърналъ за помощъ, ами и скрилъ отъ императора намѣренията си. Кралътъ знаелъ, че империята е слаба, че се сама бои отъ българитѣ, затова дири съюзъ съ него, но когато дойде решителенъ мигъ, не ще му се притече на помощъ, както не помогнала на князь Захария. Само папата можелъ да му помогне, затова Томиславъ отправилъ до него молба да стане посрѣдникъ за миръ между хървати и българи.

ПАПСКИ ПРАТЕНИЦИ ВЪ БЪЛГАРИЯ

Когато хърватскитѣ пратеници пристигнали въ Римъ, папата ги увѣрилъ, че отъ българска страна ги наистина плаши голѣма опасностъ. „Царь Симеонъ не прощава никому“, — рекълъ имъ папата; — „той ще нападне Хърватско съ голѣма войска. Ще изтрѣби и кралъ, и князе, и войводи, а страната ви ще прибави къмъ своята, както направи съ Сърбия.“ Той се показалъ готовъ да спаси хърватитѣ отъ ужасната опасностъ, ако се съгласятъ да се разрешатъ църковнитѣ въпроси по негова воля. Следъ това пратилъ въ Преславъ двама души — владиката Мадалбертъ и херцога Иоанъ Кумски — съ поржка: всичко, каквото пожелае царь Симеонъ, да му обещають, но да го склонятъ да склучи миръ.

Папскитѣ пратеници отишли въ България, тъкмо когато Симеонъ се готвѣлъ за новъ походъ въ Хърватско. Тѣхнитѣ думи за миръ зарадвали царя. Сключи ли се миръ между България и славянитѣ на западъ, Симеонъ можелъ да поднови войната съ Византия за Цариградъ.

Блѣнътъ, що пълнѣлъ душата му толкова години, се върналъ. Па и не били само тия надежди: царътъ можелъ да получи отъ папата царска корона и жезълъ, а българската народна църква да бжде призната за самостоятелна и римскиятъ първосвещеникъ да благослови патриарха. Тогава византийскиятъ императоръ, като узнае, че папата е увѣнчалъ Симеона за царъ, не би могълъ да го укорява, че си присвоява самоволно титли, а ще се принуди да признае царското му достоинство. Това свое желание той изказалъ предъ папските пратеници. Тѣ се съгласили; обещали отъ страна на папата, че щомъ се подпише договорътъ за миръ, царътъ ще получи отъ Римъ корона и жезълъ, а българскиятъ патриархъ — благословия. Следъ това Симеонъ можелъ да смѣта, че папата признава царската му титла. Съ хърватитѣ билъ сключенъ миръ: отъ къмъ западъ нѣмало кой да го безпокои. Той решилъ да се разправи съ гърцитѣ.

Въ Цариградъ радостта не траяла дълго. Следъ Симеоновото поражение императорътъ помислилъ, че българскиятъ царъ не ще може скоро да се съвземе, ами ще се принуди веднага да поиска миръ съ Византия, за да се пригответи за война съ хърватитѣ. Но победата на славянитѣ не излѣзла толкова страшна, колкото си мислѣлъ Романъ. Напротивъ, разнесла се мълва, че Томиславъ, Михаилъ и Захарий молятъ папата да стане посрѣдникъ за миръ. Поличалъ страхътъ имъ отъ Симеона. Разчуло се после, че въ България пристигатъ папски пратеници. И управители и църковници се уплашили, че бъл-

гаритѣ ще се отцепятъ отъ цариградската църква и ще минатъ подъ римската. Най-сетне и мирътъ между Симеона и хърватитѣ падналъ като тежъкъ камъкъ: нѣмало за напредъ кому да се облѣгатъ гърцитѣ, ако ги нападнатъ отъ българска страна

ВЪЗСТАНИЕ НА МАКЕДОНЦИТѢ

А въ това време се случило нѣщо, отъ което Византия разбрала, че Симеонъ се наистина готви да я нападне. Възстанали македонскитѣ славяни—да се отгърватъ отъ властта на императора. Тѣ нападнали околноститѣ на Солунъ, разграбили поселищата, запалили къщитѣ, отвлѣкли много имотъ и добитъкъ отъ гърцитѣ. Въ Цариградъ подозрѣли, че това става по съветъ на Симеона и съ помощта на негови хора. Въ сжщото време се разчуло, че българскиятъ царъ замѣня войскитѣ, които билъ настанилъ въ градоветѣ около Цариградъ, съ прѣсни сили, като праща въ крепоститѣ много повече войници, отколкото имало дотогава.

Тия мълви разтревожили управницитѣ. Явно било, че Симеонъ се готви за война и то за страшна, решителна война. Помощъ нѣмало откжде да се чака. А да води война — Византия нѣмала сили. Пакъ трѣбвало да се помоли царътъ за миръ. И Романъ му написалъ писмо. Не, разбира се, надменно писмо, — като онова, що му билъ пратилъ две години преди това. Притиснатъ отъ всички страни, уплашенъ отъ войната, въ която можело да изгуби главата или престола си. Романъ почналъ да се моли на Симеона. Той му писалъ, че не ще спре молбитѣ, докле не смегчи сърдцето му — да

се съгласи на миръ. „Нищо нѣма да пожаля“, казвалъ той въ писмото си: — „ни злато, ни сребро, ни скъпоценни дрехи, ни друго нѣщо, дори и да не мога безъ него стига да склонишъ на миръ.“

ВЕЛИКИЯТЪ ЦАРЬ УМИРА

Но Симеонъ не отговорилъ на императорското писмо. Не му било до миръ. Не можелъ да забрави той и старитѣ оскърбления. Не можелъ да прости на Романа и за съюза съ хървати, сърби и захълмци, въ борба съ които изгубилъ толкова добри войници. Освентова, всичко вървѣло вече на добре за България. Приближавалъ се отдавна чаканиятъ мигъ — да получи отъ папата царска корона и жезълъ. Време било да се заплати съ гърцитѣ за толкова загуби, тревога, грижи и несполуки, като потегли съ силна войска за Цариградъ и принуди враговетѣ си да се предадатъ. Малко трѣбвало още, за да се сбждне онова, що блѣнувалъ толкова години. Но то се не сбжднало. На 27 май 927 год. великиятъ Симеонъ починалъ внезапно, безъ да боледува.

Известието, че умрѣлъ страшниятъ царъ, изпълнило съ неописуема радостъ сърдцата на всички гърци. Дори въ двореца измислили приказка за смъртта на Симеона — ужъ царьтъ умрѣлъ отъ магия. Нѣкакъвъ звездоброецъ Йоанъ билъ срещналъ императора и му билъ казалъ: „На Сухо бърдо има едно изваяние: то е образъ на царъ Симеона. Ако му отсѣчешъ главата, царьтъ на часа ще умре.“ Романъ билъ пратилъ презъ нощта човѣкъ да

отчупи главата на изваянието ; щомъ паднала мраморната глава, Симеонъ умрѣлъ, обзетъ отъ лудостъ и пронизанъ отъ люта болка въ сърдцето. Съ тая приказка, разбира се, гърцитѣ искали да прѣснатъ между народа мѣлва, че Симеонъ починалъ наказанъ отъ Бога — и то по волята на византийския императоръ.

БЛѢНЪТЪ НА СИМЕОНА

Симеонъ водилъ четиринадесетъ години война съ империята — все за Цариградъ. Той не успѣлъ да превземе визинтийската столица. Блѣнътъ му се не сбждналъ. Тоя блѣнъ билъ лъжливъ : Цариградъ не трѣбвалъ на българитѣ, тѣ нѣмали нужда отъ него. Той трѣбвалъ на Симеона : неговото голѣмо честолюбие имало нужда отъ широко поле. Затова воювалъ толкова години. Затова държалъ войски въ крепоститѣ около Цариградъ до самата си смъртъ. Когато — при сина му Петра — се заключилъ миръ между българи и гърци, тия крепости били отстъпени на Византия. Па и додето ги владѣлъ Симеонъ, отъ тѣхъ нѣмало полза : само се харчели луди пари за поддръжка на войски тамъ и за прехрана на населението.

СИМЕОНОВИ СЛАБОСТИ

Държавата, що завещалъ великиятъ царъ на сина си Петра, била силна, но здрава не била. Царството се простирало отъ Карпатскитѣ планини до Гърция и отъ Черно море до Адриатическо. То било голѣмо, но се крепѣло на военна сила ; имало нужда отъ тежка ржка — да стиска юздитѣ ; докле билъ живъ Симеонъ,

всичко вървѣло — може да се каже — добре; но когато починалъ, поличали слабитѣ мѣста на неговото управление. Зачестили бунтоветѣ и безредицитѣ, царството почнало да се разпада.

Всѣки отъ великитѣ хора, увлѣченъ отъ нѣкаква голѣма мисълъ, опитъ отъ нѣкакъвъ лжечаренъ блѣнъ, изпада въ грѣшки: мисълъта го покорява цѣлъ, става водачка на всичкитѣ му постѣпки — и той, заслѣпенъ отъ нея, почва да не вижда много нѣща, които и простиятъ човѣкъ може да съзре. Тѣй станало и съ великия царъ. Като се силѣлъ да стигне Византия, да приравни България съ нея, че да може да слѣе дветѣ държави въ едно царство и да заеме престола на императоритѣ, той забравилъ, че българскиятъ народъ не е като грѣцкия, нравътъ му е другъ, на другаде го тегли, другаде му е пжтътъ. Съ тежкитѣ войни, отъ които нѣмало никаква полза, Симеонъ отбилъ народа си отъ естествения му пжтъ, изнурилъ го, изхарчилъ богатствата му, отслабилъ го. Въ жилитѣ на повечето Симеонови подданици течела чиста славянска кръвъ, а славянитѣ, макаръ и храбри — не обичатъ яко войнитѣ: тѣмъ се повече равне миренъ земе-дѣлски, скотовѣдски и занаятчийски животъ. За да задоволи своето честолубие и да превърне България въ съперница на Византия, царътъ насилитъ народния нравъ. Прегъналъ го, както се прегъва жилаво дърво. Но когато ржката, която държела стѣблото превито, се махнала, то се изправило съ голѣма сила и взело прежната си посока.

ВИЗАНТИЙЩИНА ВЪ БЪЛГАРИЯ

Когато разширилъ царството си и се усѣтилъ по-силенъ отъ императора, Симеонъ се провъзгласилъ за царь. И той си сложилъ на главата корона, каквато носѣли византийскитѣ императори, наметналъ си багреница (червена мантия), обулъ си червени чизми. Заедно съ това, наредилъ и държавата си, както била наредена византийската. Каквито длѣжности имало въ цариградския дворецъ и каквито титли носѣли тамъ придворнитѣ, такива раздалъ Симеонъ на преславскитѣ царедворци. България трѣбвало да заприлича бездруго на Византия. Но това не можело да сгане. Приликата си оставала външна, българитѣ не били гърци и не можели нито да мислятъ като гърцитѣ, нито да живѣятъ като тѣхъ. Българскиятъ народъ се образувалъ като се сближили, сродили и заживѣли заедно потомцитѣ на Аспаруховитѣ войници съ славянитѣ, които населявали Балканския полуостровъ. Еднитѣ били много малко на брой, а другитѣ — твърде много. Първитѣ се претопили, отъ тѣхъ останалъ само споменъ: боляритѣ около царя се смѣтали за прѣки потомци на Аспаруховитѣ българи, та затова все имъ се искало да заповѣдватъ надъ другитѣ. И Симеонъ не само имъ не пречелъ, а ги дори насърдчавалъ: тѣмъ тъкмо той раздалъ ония титли, които носѣли цариградскитѣ велможи въ двореца.

Но тѣ били малцина. Ония, които работѣли земята и чиито синове отивали на война, били славянски потомци. Тѣ не обичали византийското самовластие, то имъ било омразно още отъ времето, когато били подъ императорска

власть (преди да дойде Аспарухъ). Тѣ били свикнали да си живѣятъ на челеди, на племена, и да се покоряватъ не стареи; не обичали да имъ се бъркатъ въ живота ни царь, ни боляри; царя почитали, признавали властта му; каквото трѣбва да вършатъ, вършели го, но се смѣтали свободни граждани. Затова имъ докривѣло, когато Симеонъ почналъ дълги войни съ Византия, безъ да се допита до стареитѣ имъ. „Защо сж тѣзи войни?“ — наченалъ да се пита народътъ. „Има ли полза отъ тѣхъ? Само данъцитѣ се умножаватъ, трѣбва да работимъ денемъ и нощемъ, за да изхранваме царь, боляри и войници, синовеитѣ и братята ни биватъ изтрѣбвани по бойнитѣ полета или отвеждани въ робство. Защо е това?“ И тѣ почнали да роптаятъ, а сетне ропотътъ породилъ голѣмо възстание.

РАЗЦЕПВАНЕ НА НАРОДНИТѢ СИЛИ

Симеонъ не можелъ да разбере, защо става това. Той и не желаелъ да го разбере. Неговата мисль била другаде. А тѣй въ народа се явявало разцепване. Ставали два народа, враждебни единъ на другъ. Наистина, вѣрата била една: християнска вѣра. Единъ билъ и езикътъ: български; на него не само говорѣли, а и пишели и четѣли всички. Една била и църквата. И държавната власть била една. Но народътъ се раздвоилъ, защото го раздвоилъ царьтъ: едни се наричали боляри, а други — народъ. Боляритѣ се държели около Симеона, тѣ управлявали заедно съ него, били властници, имали много земи и роби — да имъ работятъ, па събирали данъкъ и отъ свободнитѣ граж-

дани. А до народътъ не се допитвалъ никой, той билъ безвластенъ; трѣбвало да обработва земята, да отглежда добитъкъ, да се занимава съ занаяти, да плаща данъкъ и — когато царьтъ поиска — да му дава войници.

Симеонъ, като гледалъ много надалекъ, не можелъ да види това, що става досамъ него. Той билъ голѣмъ врагъ на гръцкия разкошъ, на гръцката лъжа, на гръцкитѣ неправди. Но откакъ се заелъ да придаде на своята държава византийски видъ, нѣкакъ неусѣтно се вмѣгнало въ България и цѣлото гръцко зло: и насилието, и разкошътъ, и жестокитѣ обноси, и лъжата, и голѣмитѣ неправди. И въ Преславъ зацарувалъ самовластникъ — какъвто билъ императорътъ въ Цариградъ, — който вършелъ каквото намѣри за добре, безъ да се допита до нѣкого, дали е добро за народа това, що мисли да направи. Властницитѣ, които поддържали царя, се откъснали отъ народа, отчуждили се отъ него, отдѣлили се въ особно съсловие, на което било позволено всичко. Въ двореца се носѣли великолепни дрехи отъ кадифе и коприна, протъкани съ сребърни жици или везани съ златни нишки и украсени съ бисеръ и скъпопоценни камъни. Голѣми тържества ставали тамъ, царедворцитѣ се кичели съ титли, които се виждали на народа смѣшни, боляритѣ ходѣли надменно, говорили дълги изречения, научени отъ Византия, лицѣмѣрили, правѣли низки поклони, мжчили се да приличатъ на цариградски велможи. Отначало тѣ били за народа смѣшни, но сетне му станали омразни. Презъ втората половина отъ своето царуване Симеонъ водилъ постоянно войни. Отъ

войнитѣ, разбира се, народътъ не виждалъ добро. Отъ тѣхъ забогатявали само боляритѣ. Тѣмъ Симеонъ раздавалъ следъ всѣка победа плячката и частъ отъ дароветѣ на императора: злато, сребро, скъпи дрехи, разкошни платове; подарявалъ имъ и земя. А народътъ обеднявалъ. Тежки данъци трѣбвало да се плащатъ, за да се поддържа разкошниятъ животъ на царь и царедворци, да се снабдяватъ войниците съ храна, облѣкло и оръжие.

ОТПАДЪКЪ НА ЦЪРКВАТА

По-рано за народа имало просвѣтители, учители и утешители: тая работа вършели духовници като св. Климента, князь Борисъ-Михаила, епископъ Константина и ученицитѣ имъ. Но откакакъ влѣзла въ България византийската мода, и духовниците заприличали на боляри, както било въ империята. И тѣмъ раздавалъ Симеонъ титли, и тѣ получили властъ, и тѣ се отцепили отъ народа, образували свое съсловие, станали боляри съ раса и камилавки. И тѣхъ награждавалъ царътъ следъ победитѣ си съ дѣлове отъ плячката, и тѣмъ раздавалъ пари и земя. И тѣ си имали роби да имъ работятъ, и тѣ притѣснявали народа, и тѣ водѣли разкошенъ животъ. За просвѣта и книжовна работа не радѣли, не залѣгали за проповѣдь на добро и вѣра.

Тѣй се разцепилъ народътъ на две. Намѣсто да се стегне въ едно, като се поведе по оня пжтъ, що му сочело самото естество, раздѣлили го, засадили вражда между народъ и боляри. До такива сетнини довело българската държава безмѣрното честолюбие на Симеона.

До тамъ го докарали дългитѣ, уморителни и не винаги победоносни войни — кога за чужда земя, кога за отмъщение, кога за разваляне на враждебенъ съюзъ. Ужасната мисълъ за Цариградъ, опoitелниятъ блѣнъ да владѣе двата брѣга на Златния рогъ и да царува тамъ, кждето се кръстосватъ пжтищата отъ Европа за Азия: тая мисълъ и този блѣнъ отнели най-скжпитѣ сили не само на българския царъ, а и на неговия народъ.

НРАВЪ НА СИМЕОНА

Въ тоя бѣсенъ стремежъ — да види колкото се може по-скоро Византия своя, Симеонъ се промѣнилъ. Въ началото на своето царуване той билъ кроткъ, добъръ, справедливъ, радѣлъ за доброто на цѣлия народъ, грижелъ се за неговата просвѣта, насърдчавалъ народнитѣ будители, книжовницитѣ, художницитѣ, проповѣдницитѣ. А сетне нравътъ му станалъ другъ. Патриархъ Николай, хитъръ дипломатъ и разуменъ закрильникъ на Византия, но въ сжщото време справедливъ човѣкъ и голѣмъ миролюбецъ, писалъ въ едно отъ писмата си до царя: „Кой ли можеше преди войнитѣ да си помисли, че Симеонъ, който съ своя дълбокъ умъ и благочестие е издигналъ българския народъ до голѣма слава, — който най-много отъ всички мрази порока, почита справедливостта и чувствува отвращение къмъ всѣкакви неправди, — който побеждава страститѣ, недостжпенъ е за лакомство — сжщо като постницитѣ по планинитѣ, — който не срѣбва вино и съ нищо се не различава отъ отшелницитѣ, що сж дали обетъ предъ Бога да живѣятъ из-

вънъ свѣта, освенъ съ дадената му отъ Бога
власть да управлява: та кой можеше да си
помисли, че такъвъ великъ и благочестивъ
мжжъ ще подхвърли гърци и българи на тол-
кова ужасни злочестини, на безкрайно кърво-
пролитие и на такова грозно опустошение!“ А
и въ друго свое писмо до царя патриархътъ
пише: „Помисли за душата си, сине мой: недей
оставя следъ себе лошъ и достоенъ за клетви
споменъ затова, че прочутиятъ Симеонъ, който
се прослави въ своя родъ съ мъдростъта си,
справедливитѣ си присъди и различнитѣ си
добродетели, свѣтилото на българския народъ,
е потъпкалъ въроломно мира, сключенъ отъ
родния му баща, накърнилъ е собственитѣ си
съглашения, клетви и договори съ гърцитѣ —
и е станалъ тѣхенъ много по-жестокъ врагъ,
отколкото сж били неговитѣ предѣди, които
не сж познавали Христа и Бога нашего; та
дано не казватъ, че не само се е показалъ та-
къвъ презъ живота си, но и следъ смъртъта си
е оставилъ непримирима война съ радость, че
мечоветѣ на гърци и българи сж обагрени
съ кръвъ.“

ЗЕМЯ И ДЪРЖАВА

Дългитѣ Симеонови войни промѣнили и
нава на царя, и границитѣ на България, и по-
ложението на подданицитѣ. Симеонъ станалъ
крайно самолюбивъ, нетърпеливъ, гнѣвливъ,
отмъстителенъ, дори жестокъ и несправедливъ.
Това личи не само по писмата на патриарха и
императора, а и по Симеоновитѣ отговори на
тия писма, па — още по-ясно — и по самитѣ
постъпки на царя. Границитѣ на България се
разширили, но не били трайни. Много отъ

превзетитѣ земи и додето билъ живъ Симеонъ трѣбвало да се пазятъ отъ хиляди войници, за да си ги не взематъ гърцитѣ. А следъ като починалъ, Византия ги отнела отъ сина му. Царството нѣмало и трайни съюзници. Всѣки отъ сръбскитѣ князе билъ вѣренъ Симеону само день до пладне — и то затова, защото нему дължелъ короната и престола си. А накрай сърби, хървати и захълмци се сдружили съ Византия, та следъ победата надъ българитѣ трѣбвало да се намѣси папата, за да помири враждуващитѣ съседи. Едни ставали съюзници на Симеона отъ страхъ, а други — за пари. Боели му се, но го не обичали.

Всички наплашилъ той, но приятель не можалъ да си спечели. Голѣмата и силна държава се крепѣла на Симеоновото величие и на неговата мощъ. Умрѣлъ великиятъ царъ — и държавата ослабнала. Па и неговитѣ победи надъ Византия се дължели между другото — на това, че въ негово време се не явилъ на престола силенъ императоръ. Лъвъ VI билъ женоугодникъ, Константинъ VII — дете, Александъръ — пияница, Зоя — развратница, Романъ Лакапинъ — страхливецъ. А Симеонъ, както пише Николай Мистикъ, билъ мжжъ безъ порокъ, въздържанъ, съ строги нрави, съ голѣма воля, равенъ по животъ на отшелниците и постниците. И по умъ, и по храбрость, и по самообладание, та и по хитрость дори стоелъ много по-горе отъ гръцкитѣ управници.

СИМЕОНОВО ВЕЛИЧИЕ

Въ това е величието на Симеона. И той правилъ грѣшки, и той претърпѣлъ поражение, и той допускалъ слабости въ управле-

нието. Но честолюбието, за което пожъртувалъ всичко, било чисто: когато блѣнувалъ да се изправи на границата на Европа и Азия като всемогъщ императоръ на българи и гърци, той не мислѣлъ за себе си, а за своята държава. Той наследилъ отъ баща си Борисъ-Михаила велика царствена мисълъ, която претворилъ въ дѣло. Но това му не запълнило душата. Трѣбвало да се отиде още по-далечъ — и той отишълъ. Следъ като българи и славяни станали единъ народъ, Симеонъ отсѣдилъ, че по-великъ народъ отъ тоя нѣма — и нему се пада да владѣе свѣта. Въ това се коренятъ и всички грѣшки на великия царь, и успѣхътъ му, и предвременната му скоропостижна смъртъ, и страшното разцепление между народъ и боляри. Но когато сѣдимъ за Симеона днесъ, хилядо години следъ като е починалъ, не можемъ да не почетемъ съ дълбокъ поклонъ великата му царствена мисълъ — безумно смѣла за онова време. Отъ опита да се превърне тая мисълъ въ дѣло народътъ добилъ голѣма полза: Симеоновитѣ четиринадесетгодишни войни за Цариградъ били училище за храбрость, решителность и търпение; българитѣ се калили, опознали себе си и своитѣ съседи, добили воля за продължителна работа, станали способни за браненъ подвигъ, както до тогава били способни за мирна работа. Това дълбоко самоопознаване крепило народа въкове следъ Симеона и поддържало у него вѣрата, че е силенъ и годенъ за животъ. Затова и тоя народъ излѣзълъ съ читава душа отъ робството подъ гърци, а сетне и подъ турци. Негово право е да смѣта времето на Симеона за златенъ вѣкъ, а самия Симеонъ — за свой великъ царь.
